

31 i 2
l. XVIII.

Letnik XVIII.

Zvezek 1.

**= Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

1911

Ljubljana

1912

„Zora“ izhaja vsak mesec dvajsetega s pri-
logo „Prvi cveti“ ter stane celoletno 5 kron,

.. za dijake 3 krone ..

Tisk „Katoliške Tiskarne“

Vsebina:

	Stran
Ob novem letniku. (Urednik.)	1
Mladim juristom. (M. Natlačen.)	2
Katoliški dijak in njegov katolicizem. (A. Zupan.)	5
Nekaj socialnih vprašanj. (M. Zavadlal.)	7

Glasnik.

VII. redni občni zbor „Slovenske dijaške zveze“. — Cvetlični dan v Ljubljani. — VI. češki katoliški shod	11—20
--	-------

Visokošolsko dijaštvo.

„Studentska Hlodka“. — O ruskem dijaštvu. — Število dijaštva na univerzah v Avstriji leta 1911. — Doslednost svobodomislecev	20—23
--	-------

Listek.

Listnica uredništva. — Listnica upravnništva. — Jubilej. — Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. — Katolicizem med severnimi Slovani. — Eucharistični svetovni kongres v Madridu	23—24
--	-------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Dolenjska zgodba. (Rastislav.)	1
Antonio Fogazzaro. (Dr. Zvonko.)	3
Kmetova molitev. (R. Bratina.)	4
Gač. V. L. †. (R. Bratina.)	4
Epistola domovini. (Jože Lovrenčič.)	5
Iz cikla „Anniversario“. (Jože Lovrenčič.)	5
Svidenja. (Alojzij Remec.)	6
Poletna romanca. (Jože Lovrenčič.)	7
Pesem o žanjci. (Dolenjčev Cene.)	7
To je tako! (Jablanko.)	8
Ocene. (L. M.c.)	8

Na platnicah.

Nadaljevanje ocen.

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre.

Uredništvo „Zore“: Anton Torkar, med., Dunaj (Wien) I., Universität.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

18422, 31 i 2

Ob novem letniku.

Zopet razžarjaš »Zora« zeleno plan in mirno, skoraj nekako boječe, napoveduješ solnčni dan. Toda zakaj ta bojazen? Morda zato, ker si se liki ptica povspela v sinje višave in se bojiš za svoje kraljestvo nad vrhovi? Mogoče, a ne boj se! Tudi v bodoče bo imel tvoj polet smer na kvišku in ne boš omahovala na svojem potu, kajti spremljala te bo moč volje in poguma! . . .

Že osemnajsto leto stopa »Zora« med svoje kroge in pošilja pozdrave v prvi vrsti svojim najožjim prijateljem - sotrudnikom. Nadalje velja pozdrav vsem onim vrstam bojevnikov, katerim se postavlja na čelo kot glasilo in spričuje njih delo in žitje. Pozdravlja pa tudi one nasprotnike, ki hočejo kedaj z njo v tem ali onem dijaštva se tikajočem vprašanju dostojno in razumno polemizirati.

Pomnožile so se naše vrste posebno zadnja leta in številne naše organizacije nam spričujejo, da so naša načela našla zmagovalno pot skozi dijaške vrste. Mlade, sveže in delavne moči prihajajo na površje, zaradi katerih hočem — da se ne izneverim navadi svojih prednikov — na kratko označiti naša načela in naš program. Kakor njeno ozadje, tako stoji tudi »Zora« sama na pozitivno katoliškem stališču. V vsakem vprašanju je stališče cerkve i naše stališče. Smo verni katoliki, zatoraj ima »Zora« namen budiiti in utrjevati potom člankov apologetičnega značaja versko življenje in zavest svojih somišljenikov. Nadalje zagovarjamo narodnost in nismo narodni samo iz hinavščine, ampak ker to že zahteva naš katolicizem sam. Vsakogar izmed nas dolžnost je, ljubiti svoj narod in povspeševati ga po svojih močeh v razvoju njegove posebne osebnosti. A kakor zahtevamo to za svoj narod, tako dajemo tudi drugim narodnostim pravico do obstanka in razvoja. Smo narodno dijaštvo. Zato bodo našla vsa vprašanja, ki potom dijaštva tangirajo, tudi našo narodnost, odmev in prostor v »Zori«. Ker pa je naš narod maloštevilen in priprost in ker se smatramo za njegove prave sinove, zato stojimo na demokratičnem stališču! Vsak je pritegnen k narodnemu delu brez razlike stanu! Ta načela so nedotakljiva in vodilna za naše delovanje. Kdor soglaša z nami, naj gre v naše vrste, kajti delo v okviru teh načel rodi lepe in dobrotvorne uspehe.

Mnogo dela nas čaka še v bodočnosti, a ojačeni po številu gremo lahko pogumno naprej in naprej. Kakor je bila »Zora« doslej središče vse naše organizacije, tako bo ohranila tudi zanaprej svojo postojanko. Skrbeli bomo, da bo podajala zmirom jasno sliko dijaškega gibanja, v kolikor spada to v področje naše organizacije. Kakor dozda se bo našel tudi dalje v nji prostor za razmere nam nasprotnega dijaštva, tembolj pa še nam istomišlječega, hrvaškega, češkega in poljskega dijaštva, in kakor je dozda povspeševala razvoj organizacij navedenih narodnosti, tako bo tudi v

bodoče skušala z nasveti in delom delovati v prospeh celokupnega slovanškega katoliškega dijaštva. Kako smer ima nadalje naš list? Navajati hočemo dijaštvo k samoizobrazbi. Sedanja socialna doba in znaten napredek našega naroda zahtevata mož, ki mu bodo zmožni voditelji, učitelji in svetovalci v kateremkoli oziru. Zato pa je treba tudi izvenstrokovnega dela in truda, za kar bo nudila »Zora« zadosti prilike.

Da bo pa zmogla »Zora« vsem tem velikim nalogam ustrezati, zato pa je nujno potrebno, da sodeluje vsak naš somišljenik po svojih močeh. Vsakemu mora biti »Zora« ponos in z veseljem ji mora posvetiti nekoliko prostega časa, kajti saj ravno ona izpričuje našo duševno potenco.

Zatoraj z združenimi močmi naprej do cilja!

Urednik.

M. Natlačen:

Mladim juristom.

Baron Schwind, profesor na dunajskem vseučilišču, nam je rekel pred štirimi leti v svojem nagovoru, s katerim nas je hotel uvesti v svoj predmet in pravniški študij vobče, na vprašanje, kdo se navadno vpiše na juridično fakulteto, da tisti, ki nima za nobeno stroko posebnega veselja. In res! O vsaki fakulteti ima dijak, ko zapušča srednjo in prihaja na visoko šolo, že več ali manj pojma: bogoslovec vidi določno pred seboj svoj poklic in vede, ki se poučujejo v semenišču, mu po večini niso neznan; tudi medicincu so naloge, ki jih prinese zanj s seboj zdravniški stan, dosti jasne in predmeti, kot kemija, botanika, fizika, živalstvo, somatologija mu niso več tuji; filolog, matematik, naravoslovec, zgodovinar pozna svoj predmet z gimnazije ali realke že dovolj, da more presoditi, jeli njegovim zmožnostim in njegovemu nagnenju primeren; tudi tehnik, agronom, veterinar, bo li mogel to stroko z veseljem študirati in se ji z uspehom posvetiti. Edini jurist je taka uboga reva, da pozna svojo fakulteto, ko pride na vseučilišče, samo po imenu in izbere pravniški študij največkrat prav zato, ker ga ne pozna. En del dijaštva pa voli pravniški študij zato, ker upa, da pride pri svojih skromnih razmerah najcenejše tukaj do kruha, ker je juristu mogoče študirati tudi izven vseučiliških mest. Zato pa je ravno juristu začetniku bolj treba informacij za študij kot kateremu drugemu, ko pride na vseučilišče. Ozirati se hočem pri tem zlasti na dunajske razmere, katere so mi najbolj znane, mislim pa, da splošno tudi po drugih vseučiliščih ni mnogo drugače.

Najprej naj se dotaknem vprašanja, kake prednosti ima študij in bivanje v vseučiliškem mestu za akademika v primeri s študijem doma. Znano je, da juristi najbolj zanemarjajo vseučiliška predavanja. V začetku semestra — posebno prvega — so navadno predavalne dvorane nabito polne, da pri marsikaterem profesorju ni najti prostora. Po prvih tednih ali celo urah pa se začne dvorane prazniti in ni dolgo, pa se najde profesorje celo s tremi ali petimi slušatelji. Res je, da tudi na vseučilišču in to morda posebno na juridični fakulteti niso vsa predavanja bogve kolike znanstvene vrednosti. Razlagati se da to zlasti s tem, ker so naši privatni docenti ljudje iz najrazličnejših dunajskih uradov, ki jim sami dajo dovolj posla. Drugače pa je s predavanji rednih profesorjev, ki zavzemajo na dunajski stolici najodličnejše mesto. Ločiti je treba tudi glavne kolegije od stranskih, neobligatnih. Predavanja glavnih kolegijev so po večini na višku in kdor te zanemarja, ravna gotovo napačno. Res je

mogoče dobiti za predavanja za majhen denar skripta, ali vse kaj drugega je živa beseda kot pa mrtva črka. Kdor pazljivo sledi predavanjem, pridobi vsaj toliko, kot da je stvarino dvakrat predelal po skriptih, in kar si je na ta način pridobil, se vse drugače vtisne v spomin, kot pa, kar je čital. Ker je stvarina posebno pri juristu navadno popolnoma nova, je svetovati, da si olajša duševno delo pri predavanju in pa tudi, da si pazljivost zasigura, da že prej za vsako predavanje morda po skriptih stvarino dobro pregleda. Tako si najbolj zagotovi sad predavanj. Po večini slušatelji za profesorjem pišejo ali stenografirajo. To se zdi meni zelo pogrešno. Ponajveč je mogoče dobiti — vsaj od zadnjih profesorjev — za majhen denar skripta, ki so navadno dosti dobro pisana in precej dobro sestavljena. Stenogram za profesorjem ima k večjemu toliko vrednost kot ta skripta, je pa poleg tega navadno veliko manj pregleden. Slušatelj, ki dobesedno piše ali stenografira za profesorjem, pa je le pisalen stroj, ker je komaj mogoče, da bi mogel obenem tudi duševno prebaviti, kar piše, in zato izgube pravzaprav predavanja svoj glavni namen — žive besede. Svetovati pa je, da se dela pri predavanju beležke. Ako si skripta že pregledal pred uro, ti bo lahko najti stvari, ki jih profesor na novo pove.

Posebno važnost naj bi polagali naši juristi na seminarje! Kar se sliši pri navadnih predavanjih, se navadno še da nadomestiti s skripti, a ne dajo se nadomestiti seminarji. Na drugih fakultetah in posebno pri filozofih se polaga velika važnost na obiskovanje seminarjev, ki so središča in nekaka ognjišča znanstvenega dela. Mi juristi se le preveč radi postavljamo na stališče, kot da je jurist navaden obrtnik brez znanstva, in v tem oziru še posebno radi grešimo mi Slovenci. Naše dijaštvo sicer redno in navadno ne ravno s slabim uspehom polaga izpite, a da bi se tudi znanstveno ukvarjali s posameznimi pravnimi vedami, do tega se ne povzdignemo. Seveda je temu vzrok največ to, ker vemo, da nam je pot do vseučiliških stolic zaprta in torej iščemo le skromnega kotička v tej ali oni službi. Toda če hočemo kdaj priti do svojega znanstvenega središča — univerze — moramo — in to veljaj posebno našemu dijaštvu! — drugače pričeti. Tudi takozvanih „repetitorijev“ in „konverzatorijev“ ni zaničevati. Dobi se tu marsikako misel, na katero sami pri študiju ne pridemo. Vse te prednosti so seveda nemogoče za onega, ki biva večjidel šolskega leta izven vseučiliškega mesta. Kdor ne zmore velikih stroškov, ki so združeni z bivanjem v velikem mestu, se mora pač zadovoljiti tudi s suhoparno knjigo, kdor pa kljub sredstvom na ta ali oni način zanemarja vseučilišče, ravna zelo napačno.

Doba vseučiliških študij pa naj bi dala akademiku tudi neko splošno izobrazbo na podlagi, ki jo je postavila že srednja šola. Kdor si zna čas pametno razdeliti, mu ne bo zmanjkalo časa poleg študija za lastno stroko se tudi še z drugimi za življenje in razširjenje obzorja potrebnimi stvarmi ukvarjati. V tej dobi je v človeku navadno najboljše razmerje med perceptivnostjo in kritiko. Koliko dragocenih zakladov najdeš po muzejih velikih mest, kot je Dunaj, koliko po raznih razstavah, ki ti ostanejo skoroda za vedno zaprti, ako si jih sedaj ne ogledaš. In gledišča, koncerti itd.! Seznaniš se lahko z ustrojem velikih organizacij — za vse pa, kar te zanima, dobiš lahko po raznih knjižnicah potrebnih knjig in informacij, da stvari, ki te zanimajo, temeljito proučiš. Vseučiliška mesta ti lahko dajo, ako prilike ne zanemariš, neko splošno izobrazbo, s katero vsaj nekoliko kritično lahko presojaš vse javno življenje. Kakor bi bilo napačno, ako bi zanemaril svoj strokovni študij in postal površen, prav tako žalostna je tudi prikazen človeka, ki za vse drugo nima smisla in ne pojma kot za svoje paragrafe.

Toda kako najti za vse to časa? Ako si delo primerno razdeliš, tako da imaš gotovo dnevni red, ne prideš v zadrego s časom. Predvsem pa je treba omejiti ono razvado, na kateri zlasti dunajsko dijaštvo posebno trpi, namreč obisk kavarn in popivanje po gostilnah. Poznam dijake, ki presede večji del dneva v kavarni pri časopisih in igri. Lepo je, da se dijak zanima za tekoča vprašanja, a napačno je, ako to ovira njegov študij. Prečita vse mogoče časopise: slovenske, nemške, češke, hrvaške, morda tudi italijanske in poljske, pregleda vse šaljive liste, ilustrirane dnevnikne itd., kot da rešuje bogve kake važne probleme, ko pa je vse prečital in pregledal, je malo neumnejši kot prej. Taka duševna hrana, ko z natančno vestnostjo zasleduje osebne dnevne spore, pač ne morejo pospeševati izobrazbe, še manj pa vseučiliških študij. Takim ljudem je kavarna navadno grob njihove bodočnosti. Ako porabiš denar, ki bi ga imel znositi v kavarno, za klasične predstave v glediščih in znanstvene knjige, čas pa, ki bi ga imel presedeti v kavarni ali celo pri polnem kozarcu v gostilni, za študij — recimo tujih jezikov; boš tega enkrat sam vesel in tudi tvojemu zdravju ne bo škodilo. Razvedrila pa si lahko poiščeš na drug način med svojimi ožjimi tovariši v društvu. Naj se dotaknem s par besedami tudi društvenega življenja! Družbe človek kot socialno bitje potrebuje in ako ne išče dobre, poštene, najde pa slabo, po kateri ga bo glava bolela. Tem večjega pomena so naša akademična društva brez ozira na načela, v smislu katerih hočejo vzgajati svoje člane, zato, ker je naše dijaštvo prisiljeno, da študira v tujini, kjer najde prijateljev sorojakov navadno le med svojimi tovariši. Med temi se razvedri z veselo besedo in domačo pesmijo po težkem delu in z njimi deli svoje skrbi in težave in se navdušuje za mladostne ideale in išče opore v težkih časih. Potrebno je družabno življenje do gotove mere in ne morem si misliti akademika, ki bi mogel to pogrešati. Toda predaleč se ne sme tudi tu iti. Več je vreden oni tovariš, ki živi vestno v smislu načel naše organizacije, ne da bi zraven sodeloval, kot oni, ki samega sebe z napačno skrbjo za organizacijo zanemari. Dolžnost vsakega člana je sicer, da po svojih močeh in razmerah pri naši organizaciji sodeluje in žalostno je, ako se naleti na mladega tovariša, ki se mu zdi vsake minute škoda, da bi jo žrtvoval za društvu, a še bolj žalostno je gledati tovariše, ki jih neka napačna skrbljivost za druge popolnoma uniči in spravi do tega, da končno igrajo ulogo „starih bajt“ brez skušenj. Tako ravnanje vodi preračo do neke načelne plitvosti in najbolj idealne moči se s tem ubijejo. Napačno je torej posedanje po cele popoldneve v društvenem lokalu, kot je napačno, ako kdo preveč ljubi gostilno ali kavarno. Pridi opoldne po kosilu ali, ako tedaj ne utegneš, zvečer po večerji za pol ure ali eno uro v društvu, preglej časopise in revije, ki so nanovo došle, pogovori se malo s tovariši, potem pa pojdi zopet na delo!

Omenil sem že, kako klavrno ulogo igrajo takozvane „stare bajte“. Zato pa mora biti neizpodbitno načelo vsakega akademika — in juristu to ne bo težko, ako si stvarino zna dobro razdeliti — da napravi redno svoje izpite. Koliko so že zagrešili starejši tovariši in še vedno greše, ko inspirirajo n. pr. prvoletnikom — juristom, da jim prvo leto ni treba študirati! Takemu prigovarjanju mlad fant seveda rad verjame in tako je prvo leto mnogokrat popolnoma izgubljeno. Drugo leto se zave, da stoji že blizu pred prvim državnim izpitom in se vrže z vsemi močmi nad študij. Pripravi se morda še do julija ali oktobra za izpit, a njegovo znanje je precej podobno rešetu, ki kmalu po izpitu tudi še dno izgubi, in tako ostaneta prvi leti akademičnih študij za življenje brez pomena. Vsak jurist naj bi delal že po tretjem semestru prvi državni izpit, a kdor

ima sredstva na razpolago, naj bi pogledal v četrtem in morda tudi še v petem semestru malo na druge univerze. S študijem pa tudi po prvem izpitu ne sme prekiniti, sicer se mu bo godilo za drugi in nadaljne izpite oziroma rigoroze kot onemu, ki se pri prvem zanemari, če ne še slabše, ker da zlasti judičelni izpit nepregledno mnogo opraviti.

Rektor dunajskega vseučilišča dvorni svetnik Bernatzik je rekel dne 7. julija 1911. pri promociji juristov: „Der Jurist ist berufen, die Welt zu regieren.“ To je resnica, ali prav vladati svet bo mogel samo jurist, ki je na svojem mestu: dober človek po svojem srcu in dober jurist po svojem duhu, polovičarstvo pa povsod samo napoto dela in je vsem v izpodtiko in zasmeh in nesrečo.

A. Zupan:

Katoliški dijak in njegov katolicizem.

Lepa doba je že pretekla, odkar so se ločili na Slovenskem duhovi, in z veseljem nas lahko navdaja dejstvo, da je katoličanstvo med Slovenci vrlo močno ukoreninjeno. Z veseljem se oziraš na slovensko mladino, kako se zbira pod praporom Kristusovim, in z zanosom te vleče pogled tja med dijaško mladež, ki se je postavila med vrste Nazarenca in rodi mož, zmognih, da vodijo svoj narod po poti katoliških idej do pravega blagostanja, do resnične, nepodkopljive sreče. Upapolno pričakuje ljudstvo svojih sinov, da pridejo in mu ščitijo največje svetinje, da se vrnejo, ki priznavajo Kristusa za svojega Boga in Cerkev za svojo mater, in to pričakovanje njih vrnitve je utemeljeno, saj more ljudstvo le v njih dobiti dobrih vodnikov, dobrih, krščanskih mož, ki mu bodo stali na braniku in je bodo skrbno in varno čuvali zmote, nesreče, pogibeli. Veliki so ti upi, močne so te nadeje in velike zahteve. A poraja se kljub temu tiha bojazen, ne bodo-li vsi ti upi prazni, ne bodo-li rodili prevar, žalosti in bridkosti, niso-li previsoki in preveliki? Toda ta bojazen se umakne takoj, kakor hitro pomislimo na vzvišenost naziranja katoliškega dijaka in na njegovo voljo, da hoče to vzvišenost vedno varovati, da hoče trajno vršiti dolžnosti, ki jih je prevzel s tem, da si je izbral katolicizem za zvezdo - vodnico na poti življenja. V to svrho jih mora pa najpreje dobro poznati.

Mnogobrojne so dolžnosti, ki jih ima katoliški dijak do svojega katoliškega naziranja, in to zato, ker ravno katoliško svetovno naziranje posega najgloblje v človeško življenje, v življenje posameznikov in življenje celih družabnih skupin, in vsebuje vse dolžnosti do sebe in do drugih, tako da začrta program življenja. Odtod mnogovrstnost, ki pa ne ovira preglednosti, zakaj te dolžnosti se dajo razdeliti naravno v dve skupini z ozirom na življenje, kakor je živi vsak dijak; dele se v dolžnosti, ki jih ima katoliški dijak v zasebnosti napram svojemu prepričanju, in v dolžnosti, ki mu nastanejo zaradi njegovega občevanja z drugimi ljudmi, s tovariši in nasprotniki.

I. Dolžnosti v zasebnosti.

»Izpolnuj zapovedi!« je dejal Kristus svetopisemskemu mladeniču. Iste besede polaga katoliškemu dijaku na srce in ga vabi, naj ne bo njegov le z besedo, temveč naj bo njegov v dejanju, v življenju. Tudi njemu napr-tuje svoje sladko breme in ga zavezuje nrvnemu zakonu. Če Kristus zahteva od neolikanca, da je njegovo življenje praktično udejstvovanje

naravnega in pozitivnega zakona, to tembolj upravičeno zahteva od katoliškega dijaka, ki ima razum razvit in je tako sposoben globljega spoznanja, zakaj vzporedno s spoznanjem raste dolžnost in nravna odgovornost. Ne gre pa, da bi razpravljali o teh splošno-krščanskih dolžnostih. kajti pozna in udejstvuje jih vsak odkritosrčno katoliški dijak; s perfidnim koristolovcem je pa itak vsak pogovor brezuspešen, ker je nepristopen za resnico in zmožen največjih podlosti, če mu to le kaj »kaže«. Ker gre torej le za resnično katoliške dijake, — ki svoje življenje uravnavajo po zapovedi svojega vzora — Kristusa, se združujejo ž njim v nezdržljivi ljubezni in pogosto ter radi črpajo iz bogatih zakladov, ki jih hrani Cerkev kot zapuščino Ljubezni, — se hočemo ozreti le na dolžnosti, ki jih je sprejel katoliški dijak s svojim katolicizmom bolj prikrito in zastrto ter jih zaradi tega kljub svoji volji, da hoče biti v vsem svojem bitju in žitju katoliški, kaj lahko prezre.

Ker je prednost človekova v tem, da je razumno in svobodno bitje, je naravno, da tudi katoliški dijak ne bo iskal izvun razuma in svobodne volje svojih dolžnosti do svojega prepričanja. Zato bo razmislil, kako mora uravnati razvoj svojega razuma in svoje volje, da se bo ujema z njegovim prepričanjem. Znanstveni napredek in izobrazba značaja mu bosta važna momenta, ki jih ne bo prezrl in jih bo pretehtoval v zavesti, da mora iz katoliškega dijaštva iziti katoliško posvetno izobraženstvo. Cilj, da postane katoliški inteligent, mu osvetli naobrazbo duha in volje v luči nujnosti in spoznanja, da je to dolžan svojemu katolicizmu. S tega vidika hočemo poizkusiti, da se določijo meje in motivi naobrazbe duha in volje, v kolikor jo dolguje katoliški dijak svojemu katolicizmu.

Izobrazba razuma! Katoliški dijak se pripravlja na javno življenje, njegova dijaška doba je važna doba, v kateri stavi temelj svojemu bodočemu delu, ko bo zavzemal več ali manj važno postojanko v javnosti kot profesor, pravnik, medicinec, inženir ali karsibodi. Prišel bo torej čas, ko bo vstopil v javnost, kjer hruje boj med katoliško in nekatoliško znanostjo in se očita katolikom inferiornost, in bo moral hote ali nehote poseči v ta boj in braniti svoj katolicizem. Kakor hitro bo stopil na bojišče, ga bo obsula ploha puščic in treba mu bo velikega in trdnega štita, da se jih obrani in ne podleže. Takrat bo šlo zares in le dejanja bodo zmagovala; če ne bo katoliški dijak takrat oborožen s strokovnjaško naobrazbo, ne bo zavrnil puhlih očitkov o nasprotstvu med vero in znanostjo in resnična bo beseda nasprotnikov, da smo katoliki inferiorni. Zato je katoliški dijak dolžan pozneje kot mož dela in vede izvit nasprotnikom orožje in jim v praksi pokazati, da sta vera in veda sestri, ki se družita v ljubezni harmonije. Stoji dejstvo te vzvišene in velike dolžnosti, ki čaka katoliškega dijaka, a ravnotako neomajno drži, da ji ne bo kos, če ne študira že kot dijak, bodisi kot akademik, bodisi kot srednješolec temeljito in marljivo. Zato bo katoliški dijak že kot dijak krepko poprijel za drevo, da orje njivo znanosti, ker v dijaški dobi padajo v brazde zlata semena; če se pa to ne zgodi, ne vrši svojih dolžnosti do katolicizma v vsem obsegu, ni v vsakem oziru katoliški. Iz tega povoda se bo akademik z vsemi močmi oklenil stroke, ki si jo je izbral, da poseže globoko v svoji stroki in postane iz njega resnični strokovnjak, ki pokaže svetu, da je katolicizem zanj bodrilo k znanstvenemu delu in ne ovira. Izrabil bo ves čas v pridnem študiju, ne bo brskal tuintam, temveč bo nameril svoje dušne moči v eni smeri, svest si, da razkosavanje moči donese polovičarski »De omnibus aliquid, de toto nihil«. Da pa more akademik staviti stavbo temeljite strokovne izobrazbe, mora pa biti temelj soliden in zato solidna njegova splošna naobrazba. Zato katolicizem tudi katoliškemu srednješolcu kliče, naj se marljivo

oprime svojih srednješolskih predmetov, z ljubeznijo in ne z mržnjo. Če bo katoliški srednješolec marljivo obdeloval šolske predmete, bo iz njega postal akademik, ki bo liki mravlja znašal kamene in gradil stavbo strokovnjaškega znanja na trdni podstavi, in iz akademika se razvije mož katoliške znanosti, ki bo ločil neutemeljene hipoteze od dokazane istine, bo odbral kleno zrno in požgal pleve. Ta temeljiti študij zahteva Kristus v modernih časih od dijakov, ki so se uvrstili med njegove bojevnike, želi in rabi za Cerkev, ker rodi mož, ki pokažejo svetu jalovost nasprotstva med vero in vedo in dvignejo katoliško znanost. Zato si bo pa tudi katoliško dijaštvo vedno svesto te važne naloge in ne bo leno, indiferentno, temveč agilno in polno ljubezni do študija in znanosti ter bo tako pokazalo svoje katoličanstvo, ki je hoče čuvati nasproti laži in mu braniti ugled, s tem pa tudi vedo dvigniti iz nižin poljubnih trditev.

Ker pa mora imeti vsakdo kak stranski opravke, da se odpočije in ne otopi popolnoma ter ne postane filisterski enostranež, je potrebno, da si tudi katoliški dijak izbere predmet, ki mu bo angel odpočitka. Ta predmet pa si bo lahko izbral, če pomisli, da je katoliški, saj mu ga sedanji čas pravcati potiska v roko, ko je dandanes boj proti katoličanstvu besen bolj kot kdaj preje, seveda ne brutalen, pač pa rafiniran in zato tem nevarnejši. Če le malo pogleda okrog sebe, pa bo videl, da mora postati apologet. (Dalje.)

M. Zavadlal:

Nekaj socialnih vprašanj.

II. Delavsko stanovanjsko vprašanje.

Kaj si mislimo pod besedo »vprašanje«, ki se posebno v sedanji dobi vedno bolj razširja? Imamo narodno, politično, kmečko vprašanje in celo trumo drugih, o katerih vsak dan kaj slišimo. Da je nastalo v kaki zadevi vprašanje, govorimo tedaj, ako so se razmere dotične zadeve tako izpremenile, da obračajo občno pozornost nase. Ni potreba, da se razmere obrnejo ravno na slabo stran; a vendar pretežna večina modernih vprašanj se je rodila v nedostatkih modernih razmer. In gotovo lahko trdimo, da je iz teh vprašanj delavsko vprašanje najvažnejše, ne radi svoje starosti, ampak radi tega, ker z njim zavisi celi sestav moderne družbe. Industrijalizem in z njim v zvezi kapitalizem je našel v svobodni konkurenci najugodnejša tla za svoj razvitek. Tako slavno načelo svobode izza francoske revolucije je rodilo na gospodarskem polju najžalostnejše posledice, dalo je gospodarsko močnejšim moč, polastiti se tehničnih in fizičnih moči med človeško družbo, ustvarilo je malo peščico gospodarsko močnih in organiziranih kapitalistov, od katerih so odvisni milijoni slabo ali nič organiziranih delavcev. Dobro označuje to gospodarsko svobodo Lassale z ironičnimi besedami: »Diese Freiheit besteht darin, daß es jedem ohne Unterschied gesetzlich erlaubt ist, Millionär zu sein.«

Nočemo tukaj preiskati te ogromne množine vprašanj, ki so se morale poroditi iz tega razmerja in ki jih s skupno besedo imenujemo delavsko vprašanje. Omejimo se le na eno, navidezno le malo stran tega vprašanja, ki ima pa v resnici zelo dalekoseglo važnost, in sicer vprašanje delavskih stanovanj. Pravim delavskih stanovanj; a opomniti moram že naprej, da ne štejem med delavce samo delavce v tovarnah in splošno v velikih mestih, ampak tudi našega kmeta; mislim pri tem one kmete, ki letno pridelajo le toliko, da ne morejo skoro nič prdati in iščejo postranski za-

služek pri močnejših kmetih ali pa v bližnjem trgu in mestu. Njih materijelno stanje ni veliko boljše od navadnega delavca in so mogoče le v tem na boljšem, da imajo lastno streho. Že iz tega razmerja lahko ločimo vprašanje delavskih stanovanj. Delavcu je treba pripraviti lasten krov; a kmetu-delavcu izboljšati njegova nehigijenična bivališča. Poleg teh dveh slojev pride v poštev tudi sloj nižjih uradnikov, ubožnejših obrtnikov in rokodelcev. Predvsem bomo skušali podati sliko, v kakem položaju z ozirom na stanovanja se nahajajo ti trije sloji in kake vplive ima ta položaj na fizični in duševni razvitek poedincev kakor tudi celih slojev. Potem bomo označili v glavnih potezah korake in sistem različnih držav, kako skušajo vsaj deloma rešiti to vprašanje s posebnim ozirom na Avstrijo in specijelno na našo domovino.

Vzemimo delavski stan, tisto trumo proletarcev, ki nimajo ne lastnega krova, ne zemljišča, ki so odvisni le od dela svojih rok od danes do jutri. Danes se še mogoče dobro preživlja, jutri lahko nastopi kriza in on je vržen s tisoči svojih tovarišev na cesto, kot se je n. pr. zgodilo leta 1908. v Ameriki. Primerjali bi ga lahko z nomadskimi četami prejšnjih stoletij, ki so se podile iz enega kraja v drugi, kjer so upala najti rodovitnejša tla; le s to razliko, da je delavec pri modernem romanju podvržen zelo hudi konkurenci. Ta negotovost pri vporabi svojih moči in stroškom neprimerna plača, da si bi upal postaviti lastno hišico, sta vtisnila delavcu nomadni značaj. Prvi vzrok (negotovost) je imel za posledico, da delavec ni pomislil na lastni dom, drugi vzrok (slaba plača) je poleg tega povzročil, da je bil delavec prisiljen iskati cenih najemnih stanovanj. In kaka stanovanja so najbolj poceni? Tista, ki so najmanj zdrava. Podzemeljske, vlažne, napol kletem podobne sobe ali pa nizka podstrešja. Naravna posledica teh slabih, nezdravih stanovanj je bila, da delavec ni vzljudil svojega doma in iskal je razvedrila v gostilnah in žganjarnah. Še večji je bil ta vpliv, ako je imel delavec številno družino in ako ga je poleg tega zadela še kaka nesreča, n. pr. bolezen, izguba službe itd. Domače ognjišče ga ni veselilo (te grde stene in žalostni obrazi) ter iskal je tolažbe pri alkoholu. Čisto naravna posledica je tudi bila, da je generacija iz teh bivališč izgubljala vedno bolj svoje fizične in duševne moči. S temi razmerami roko v roki si tudi lahko razlagamo slabo moralno stanje. Ker je hotel delavec dobiti stanovanje kolikor mogoče dober kup, skušal si je z drugimi najeti bivališče. Tako je prišlo, da jih je spalo večje število v enem prostoru, tupatam mogoče tudi različnega spola in to je v moralnem oziru rodilo slabe posledice, posebno ako je bil delavec že okužen od idej, ki zavračajo vsako pozitivno religijo in moralo. Ta prenapolnjenost in skupno stanovanje pa ne rodi samo slabe moralne posledice, ampak postane tudi zelo lahko gnezdišče nalezljivih bolezni. Kot tipičen slučaj za to navedem dogodek, ki se je zgodil v Londonu in ki je dal prvo inicijativo, da so se začeli bogatejši sloji brigati za reformo delavskega položaja. V predmestju Londona, kjer so stanovali edino delavci, izbruhnila je nalezljiva bolezen, ki je v začetku razsajala samo med njimi, kjer je vladala beda in obče nehigijenične razmere. Bogatejši sloji so mislili, da v njih vrstah se ne pojavi bolezen; a ni trajalo dolgo časa, in medtem, ko so delavci trumoma umirali, pojavljali so se vedno številnejši slučaji te bolezni tudi med meščanstvom. In ravno ta faktum, iz katerega je spoznalo meščanstvo, da je zdravstveno stanje enega sloja odvisno od drugega, položil je temelj daljšim delavskim reformam.

Lahko pa vendar trdimo, da je zboljšanje stanovanjskih razmer med proletarijatom in posebno v velikih mestih eno izmed najtežjih vprašanj, veliko težje kot pri delavcu-kmetu in nižjem uradniku.

Ostane mi omeniti pri delavcu še eno okolnost, ki je v zvezi s tem, da nima svojega stanovanja in ki se je šele v zadnjem času pojavila, in to je njegova narodnost. Človek bi si ne mogel misliti, da se more narodni šovinizem tako razviti, da zahteva ljubezen in zavednost do svojega naroda tako velike žrtve ravno pri največjem revežu. Pojem »Brotsprache«, ki ga je razvil dr. Plehu (*Alldeutsche Blätter* 1903) razširjajo Nemci do največje krutosti. Obče je znano veliko število slučajev, ko je bilo češkim narodno zavednim delavcem odpovedano delo in stanovanje, tako n. pr. v Gabloncu je bilo pri zadnjem ljudskem štetju odpovedano delo in stanovanje nad sto delavcem.

Nekoliko na boljšem je kmet-delavec. Kar ga razlikuje od navadnega proletarca, je okolnost, da ima vsaj revno a lastno hišico in večkrat tudi košček zemljišča, ki mu nudi v najsrajnejšem slučaju vsaj najpotrebnejšo pomoč; vendar pa vladajo pri njem v nekoliko jasnejših oblikah skoro iste razmere kot pri proletarcu. Male, bajtam podobne hišice so v higijeničnem oziru največkrat zelo zanemarjene. Pomanjkanje oken, ki se le redko odpirajo, vlažne stene, sobice napolnjene z prahom in umazaniam perilom, vse to je skoro tipično pri njih stanovanjih. So to pomanjkljivosti, ki vladajo večkrat radi pomanjkljivosti poduka, še večkrat pa radi slabega materijelnega položaja gospodarja. Je pač zanimiv pojav, da si skuša človek najraje tam kaj odtrgati in prihraniti, kjer trpi njegova lastna oseba in da neizobražen človek ne more in noče računati z slabimi posledicami, ki se ne naenkrat pokažejo.

Večkrat se prigodi, da razpišejo deželni zbori ali privatne družbe nagrade za vzorno urejene hleve in kleti, zdi se mi, da bi bilo še veliko bolj potrebno podeliti nagrade za vzorno urejena stanovanja v zdravstvenem oziru, posebno v tistih krajih, kjer je ljudstvo bolj malomarno. Večkrat se da z malimi stroški, z skrbnostjo in čistostjo veliko pridobiti, a treba je vzgleda in poduka.

Pridem k tretjemu sloju k nižjim uradnikom, malim obrtnikom in rokodelcem. Primerjamo jih lahko z proletarijatom. Tudi oni stanujejo v tujih hišah, le da je njih materijelna stran veliko boljša kot navadnega delavca. Potreba izboljšanja njih stanovanjskih razmer v tem oziru, da bi si ustvarili svoj lastni dom, je pa nastala aktualno vprašanje in postaja vedno bolj, odkar se je najemnina tujih stanovanj vedno bolj povečala in odkar se vedno bolj širi špekulacija z zemljo v mestih in predmestih v rokah privatnih oseb. Pri veliki draginji stanovanj, ki iz tega sledi, je bila popolnoma naravna posledica, da se je moral tudi ta sloj privaditi slabših stanovanj (kar je rodilo iste razmere kot pri delavcu proletarcu), ali pa je skušal na ta ali drugi način si ustvariti svoj lastni krov. Ker je materijelno in duševno stanje tega sloja od vseh treh še najboljše, je bilo naravno, da so se pri njem najlažje začele reforme v stanovanjskem oziru.

Iz teh vrstic lahko spoznamo, da eksistira vprašanje delavskih stanovanj. Kakor pa so razmere v posameznih deželah in državah različne, tako mora biti tudi način rešitve tega vprašanja po razmerah različen. Cilj pa je edeninsti: pripraviti revnejšim slojem prostorna, higijenična stanovanja, ki ne bodo predraga in v katerih bodo sami svoji gospodarji in ta cilj je napravil iz tega vprašanja internacionalno vprašanje. Ker pa posamezniki med temi sloji nimajo toliko materijelnih moči, da bi si sami dovolj odpomogli, morajo jim priskočiti na pomoč korporacije in osebe, pri katerih so interesirani. Tukaj pridejo predvsem v poštev: država, občine in mesta, akcijske družbe in tovarnarji, pri katerih so zaposleni delavci, in korporacije, ki nastanejo v to svrhu iz narodnih ali drugih ozirov. Način, kako se skuša rešiti to vprašanje, je dvojen, in sicer: a) sezidajo ti inte-

resentje sami delavcem hiše ali pa b) skušajo z posojili, z manjšimi hišnimi davki itd. posameznikom omogočiti, da si sami po svoji želji sezidajo poslopja. Prvega načina se bolj poslužujejo akcijske družbe in tovarnarji, drugega pa posamezne države.

Kot v vsakem oziru, kar se tiče socialnih reform, so tudi v tem vprašanju napravile prve korake Anglija, Belgija in Združene države. V Združenih državah so nastale že leta 1831. prve družbe takozvane »Building societies«, ki so si postavile za nalogo z ugodnimi posojili pospeševati zidanje lastnih domov. Število teh družb, ki so se razširile tudi po Angleškem in Belgiji, je naraslo do leta 1890. na 6000. Slične družbe so nastale pozneje tudi v Italiji (leta 1893. jih je bilo 87), na Francoskem (1901 jih je bilo 22, in 11 so jih imeli ustanoviti), na Nizozemskem (1902 91). Veliko bolj napredna je Nemčija v tem oziru. Leta 1895. je imela 132 takih družb, leta 1900. 385, leta 1901. 466, leta 1902. 498. Seveda ima pri tem veliko zaslug država sama, ki je uvidevši potrebo reforme, šla na roko tem korporacijam z precejšnjimi podporami. Leta 1901. jim je podelila dva milijona, leta 1902. in 1903. po štiri milijone in leta 1904. celo pet milijonov mark.

Posebej moram omeniti poleg teh družb, akcijske družbe, tovarnarje in druge ljudi, pri katerih so uslužbene večje množine delavskih rok. Čisto naravno je, da je bilo tem osebam na tem ležeče, da z različnimi pripomočki izboljšajo higijenične razmere med delavstvom in da imajo tako kolikor mogoče dobre fizične moči na razpolago. Da so se za stanovanjsko vprašanje posebno radi zavzeli, tiči vzrok v tem, da je bil delavec do velike mere bolj navezan služiti istemu gospodarju pod slabimi ali dobrimi pogoji, ko je enkrat dobil od gospodarja poceni stanovanje, kot prej, ko je imel proste roke. Nočem trditi, da je bil le-ta sebičen vzrok, ako so interese kapitalisti tupatam sezidali delavcem za malo ceno ali zastoj stanovanja; a res je, da se je kazal delavec do take ponudbe nezaupnega. Tudi delavec ne segne rad po miloščini, še manj pa po tem, kar bi ga mogoče pripravilo v večjo odvisnost. Zatorej je v tem oziru potreba, da ne bi bilo združeno službovanje z stanovanjem, kajti drugače se lahko zgodi, da odvzame gospodar delavcu stanovanje, ako ni več vdinjen pri njem. Splošno pa moramo vse slične poizkuse kot korak naprej toplo pozdravljati. Tako n. pr. so sezidali v Nemčiji delodajalci do leta 1898.: 143.049 stanovanj, kar se je pozneje še povečalo, in sicer je prišlo tedaj na 1000 delavcev 18 stanovanj. Od leta 1898. pa so porabili delodajalci za delavska stanovanja sledeče svote: l. 1899. 1,417.769, l. 1900. 2,313.608, l. 1901. 5,720.530, l. 1902. 2,088.355, l. 1903. 1,411.635 mark. V Belgiji je bilo leta 1891. pet akcijskih družb, ki so dajala delavcem ugodna posojila in ena jim je sama zidala stanovanja. Leta 1901. je poskočilo število prvih na 106, drugih pa na 23, kar je za dobo desetih let precejšnji napredek.

Oglejmo si sedaj nekoliko, koliko so šle državne oblasti na roko temu izboljšanju delavskih stanovanjskih razmer.

Pravsem imamo iz druge polovice preteklega stoletja do danes celo vrsto odredb, ki naj bi služile temu vprašanju. Države dajejo v to svrho posojila in ponujajo kredit tistim družbam, ki bi se hotele s to stvarjo pečati. Izdajajo različne olajšave glede davkov, ustanavljajo komisije, ki naj bi natančno proučevale to vprašanje, skušajo reformirati odloke, po katerih naj bi se razlastila stara, nezdrava stanovanja itd. Ne bom našteval vse odloke v posameznih državah, ampak le najglavnejše. Angleško: odlok iz leta 1851. določa, da smejo mesta pod 10.000 prebivalcev vzeti posojila na dohodke iz davkov, da sezidajo delavska stanovanja. Potem je sledila cela vrsta postav glede nadzorstva stanovanj. Leta 1866. je dovolila država prvokrat v to svrho posojila iz javnih dohodkov na privatne

osebe in korporacije, kar se je iznova ponovilo leta 1903. Nizozemsko: po odloku iz leta 1901 imajo občine pravico v svrhu zidanja stanovanj dajati posojila in razlastiti nezdrava stanovanja. Francosko: odlok iz leta 1850. prepove si najeti nezdrava stanovanja in podeluje v to svrho občinam pravico razlastitve. Leta 1895. ustanovi država comites za zidanje stanovanj in da na razpolago v to svrho posojila. Belgija: odlok iz leta 1889. podeluje olajšave pri davku delavskih stanovanj. Italija: po zakonu iz leta 1903. zida država sama ljudske domove in daje posojila. Nemčija: poleg prej omenjenih državnih podpor na privatne osebe je znižala z odloki iz leta 1898. in 1902. davke delavskih stanovanj in določila deželne nadzornike za stanovanjske razmere. H koncu pa moram omeniti, da so se ti odloki po večini ozirali na uslužbenca in delavce pri državnih podjetjih, kar bomo videli posebej pri Avstriji. Prvi korak k izboljšanju stanovanjskih razmer od državne strani se je tukaj napravil dne 2. februarja 1892, ki se je ponovil leta 1902.

V dotičnem odloku je bilo določeno, da so delavska stanovanja oproščena na 24 let hišnega in najemnega davka, vse listine pri tem so kolekov proste in druge manjše koncesije. Vse te določbe pa bodo rodile le tam uspehe, kjer so še druge ugodne razmere. Rezultat prošenj za oproščenje hišnega davka je sledeči od leta 1902 do 1908. (Vzel sem le tiste dežele, ki so nam bolj domače in tiste, kjer je največja razlika.)

Štajersko 31 prošenj usliš., 125 zavrn., 48 je bilo pred rešitvijo nazaj vzetih.

Kranjsko	6	„	„	—	„	—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Goriško	—	„	„	—	„	—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Istrija	—	„	„	1	„	—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
N. Avstr.	95	„	„	9	„	31	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Češko	129	„	„	106	„	139	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
Dalmacija	—	„	„	—	„	—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„

Zanimivo je pri tem, da ravno tiste dežele, ki so gospodarsko in kulturno na najnižji stopnji, niso ne prosile in kar je naravno tudi ne dobile koncesij. Ne smemo pa misliti pri tem, da ni resničnih potreb v teh deželah, akoravno ni delavski stan zelo razvit, kar bomo še pozneje omenili.

Nov odlok, ki pomenja precejšen korak naprej v tem oziru, je bil odobren v seji državnega zbora dne 26. novembra preteklega leta. V tem odloku je bil določen zalog za zgradbo delavskih stanovanj. In sicer naj bi se temu zalogu, pričenši z letom 1911, pridjalo vsako leto gotovo svoto, kar bi zneslo po desetih letih 25 milijonov kron. Vendar pa ta zalog ne bo služil direktno za podpore občinam, zadržam in društvom, ki se bodo pečala z delavskimi stanovanji, ampak služil bo le za garancijo tistim denarnim zavodom, ki bodo v to svrho posojevali denar.

VII. redni občni zbor »Slovenske dijaške zveze«. Zvršil se je 26. avgusta t. l. v Domžalah. Udeležilo se ga je lepo število članov, akademikov, bogoslovcev in abiturijentov. V naslednjem podajamo poročila odborikov osrednjega odbora, podružnic, pododborov, narodno-obrambenih in organizacijskih odsekov.

Poročilo predsednikovo: »Slovenska dijaška zveza« je štela preteklo poslovno leto 3 podružnice in 2 neposredno osrednjemu odboru podrejena pododbora. Podružnice so: Gorenjska, dolenska in za Primorje, pododbora pa ljubljanski in štajerski. Dolenska podružnica sama ima tri pododbore. V društvu so obstojali peteri odseki: 3 organizacijski in 2 narodno-obrambena. Kakor lansko jesen, tako je oskrboval tudi letos ljubljansko knjižnico S. D. Z., opravljajal tajniške posle v Ljubljani in skrbel za organizacijo dijaštva tov. Čižman.

Delo letošnjega odbora je obstajalo po večini v tem, da je pred vsem težil za tem, da enkrat za vselej fiksira razmerje med posameznimi organi S. D. Z. in uredi njihovo poslovanje ter da pripravi pot boljši disciplini. V to svrhu je poveril osrednji odbor posebnemu odseku v Gradcu nalogo, da izdela poslovnik, ki naj vse tozadevne nedostatke odpravi. Odsek je v več sejah naloženo mu nalogo izvršil in pred občnim zborom so poslovnik zastopniki posameznih akad. organizacij še enkrat premislili in se glede prepornih točk zjediniili, da ga bo lahko današnji občni zbor brez podrobne debate sprejel.

Da bo zamogel osrednji odbor imeti v evidenci vse delovanje, poslovanje in premoženje posameznih društvenih organov, je vpeljal posebne formularje, katere je že tudi to leto razposlal. Istotako je razposlal tudi posebne formularje za pregled knjižnic. Tako bo odslej omogočeno osrednjemu odboru imeti vse delovanje in premoženjske razmere v evidenci in na podlagi teh podatkov odpraviti morebitne nedostatke.

Društvo je izdalo tudi to leto »Potovalno listino« (700 izvodov). Le žalibog, da tudi to leto še nima vsled neljube pomote take oblike, kakršno so sklenili lansko leto organizacijski odseki pri Št. Jakobu v Rožu. Na vsak način pa se bo morala prihodnje leto predrugačiti v smislu dijaške statistike in dijaškega naslovnika, če hočemo, da ne bo prišla ob tisto veljavo, katero smo ji prvotno prisodili. Videli smo to letos, ko je precej izvodov vsled omenjene pomote ostalo nerazpečanih. Koledarček za leto 1911/12 je uredil tov. Stelè; vsebino pa so mu določili vsi trije organizacijski odseki. Tudi koledarček bo treba še precej izpopolniti, da bo ustrezal vsestranskim željam. Veliko se je bavil osrednji odbor in organizacijski odseki z dijaškim stanovanjskim vprašanjem. Izdelali smo v to svrhu posebne nabiralne pole, da dobimo potreben material za nadaljno uspešno delo v tem oziru. Osrednji odbor je skrbel zajedno z organizacijskimi odseki za stalen stik med srednje- in visokošolci. V svrhu discipline je napravil tudi važen sklep, po katerem bodo osrednjemu odboru v bodoče morali posamezni organizacijski odseki takoj poročati v razdelitvi organizacijskega dela, da zamore pravočasno odbor eventuelne kolizije odpraviti in poslati delavce na vsa potrebna polja.

Na zunaj je bilo delo S. D. Z. socijalno, karitativno, izobraževalno in obrambeno. Pri tem delu ni prišel toliko do veljave osrednji odbor kot tak, tem bolj pa so stopile v ospredje podružnice in pododbori ter odseki, ki bodo o svojem delovanju sami podali poročila. Tozadevno delo glavnega odbora se je v prvi vrsti osredotočilo v Gradcu.

Že v jeseni lanskega leta se je porodila med graškimi tovariši misel, preskrbeti »Kresu« primeren oder za uprizorjanje slovenskih iger. S pomočjo »Slovenske Straže« so to leto tovariši to misel z velikim naporom uresničili. Za požrtvovalno delo se moramo v tem oziru posebno zahvaliti tovarišem Kovaču, Vercetu in Ruehu; kar se tiče posameznih prirediteljev pa posebno tov. Deteli.

Tov. Rueh in predsednik sta potovala dvakrat v industrijske kraje med slovenske delavce in pripravljala pot »Jugoslovanski strokovni zvezi«

in delavskim knjižnicam. Le škoda, da se vsled gmotnih težkoč ni v tem oziru toliko storilo, kakor bi bilo pričakovati.

Nekaka krona vsega delovanja v Gradcu pa je tamošnje »Društvo sv. Marte«. Tu so bili člani S. D. Z. med prvimi delavci in so dosegli s svojo požrtvovalnostjo v prospeh graških Slovencev morda več kot kdo poprej. Pripravili so graškim Slovencem, osobito pa revnim brezposelnim služkinjam lasten dom, sebi pa naprtili težko breme, katerega ne bodo odložili, dokler bode obstajalo »Društvo sv. Marte« v Gradcu.

Med drugim obrambenim delom naj še omenim posebej skrb za ljudsko štetje, s katerim sta se posebno ukvarjala obrambena odseka v Pragi in Gradcu. Graški obrambeni odsek je bil menda tudi edini faktor v Gradcu, ki je delal pritožbe glede ljudskega štetja in podučeval ljudi o pomenu ljudskega štetja v Gradcu. Praški odsek pa se je odlikoval s proučevanjem češkega narodnega dela in poslal marsikako kopijo češkega dela »Slovenski Straži«. Veliko zaslug pa si je pridobil praški odsek s tem, da je uvajal člane v narodno-obrambeno delo češko in jih vzgajal za prave narodno-obrambene delavce na Slovenskem.

Koliko se je storilo med ljudstvom s predavanji, kurzi, igrami in sodelovanjem pri društvi, podala bodo lepo sliko poročila posameznih podružnic, pododborov itd. Člani S. D. Z. so bili med prvimi delavci v socialnem, karitativnem, izobraževalnem in narodno-obrambenem oziru. Kar je bilo mogoče, so tovariši storili kljub zaposlenosti drugod.

Tajnikovo poročilo: Tajniške posle sta opravljala mesto k vojakom odišlega tov. Fona tovariša Rupnik in Čižman. Društvena korespondenca izkazuje pri njiju 160 prejetih in 130 odposlanih pisem. Precej pisem je prejel tudi predsednik sam in sam rešil. Na društvo sta prihajala tudi letos »Čas« in »Zora«.

Blagajnikovo poročilo izkazuje prometa 4654 K 86 vin. Dohodkov je imelo društvo 2470 K 60 vin., stroškov pa 2184 K 26 vin.; prebitek torej 286 K 34 vin. Razun tega ima društvo različnih tirjatev v znesku 518 K 71 vin. Darov je prejelo za 15 K, »Slovenska Straža« pa mu je posodila 580 K za napravo odra v »Kresu«.

Knjižničarjevo poročilo: Knjižnic šteje S. D. Z. 14, od teh so 3 dijaške, 11 jih je ljudskih (Gradec v »Kresu«, Jezersko, Guštanj, Suha pri Kranju, Kostanjevica, Črnomelj, Adlešiči, Preloka, kraj na Zgornjem Štajerskem, Devin in Hraše pri Lescah). Dobil je poročila o 6 ljudskih knjižnicah, ki štejejo skupno 1622 knjig, 1347 leposlovnih in 275 znanstvenih. Čitateljev so imele 422, ki so prebrali 4200 knjig.

Zastopniki podružnic in pododborov so prebrali naslednja poročila:

Gorenjska podružnica. Podružnica si je takoj koncem lanskih počitnic začrtala pot, po kateri je hodila med letom in med počitnicami. Vršil se je namreč izredni občni zbor dne 22. septembra na Brezjah, na katerem se je volilo dva revizorja in člane podružničnega sode. Tov. Mohorič je mesto tov. Bernika, ki je bil zadržan, referiral o naših ciljnih in o našem delu. Gosp. dr. Krek, ki se je prijazno odzval povabilu na občni zbor, je toplo priporočal poučne kurze in budil zanimanje za predstavljanje ljudskih iger na slovensko. Razvila se je obširna debata o ustanovitvi krajevnih skupin. Tovariši so se udeležili v častnem številu izrednega občnega zbora. Dne 20. aprila se je vršil sestanek v Kranju. Tov. Jernej Hafner je utemeljeval potrebo združevanja, pozival tovariše k socialnemu študiju in delu ter prebral načrt, kako naj se ustvarijo krajevne skupine in kakšno delo naj prevzamejo. Tov. Mohorič je zastopal misel, da odbor stopi v ožji stik z dekanijskimi odbori in z izobraževalnimi društvi, da tudi dijaki dotičnega okraja dobijo ožji stik sami med sabo in z

merodajnimi osebami. Udeležba ni bila povoljna vsled slabega vremena in vsled tega, ker veliko tovarišev ni bilo doma. Drugi sestanek se je vršil 1. avgusta v Škofji Loki. Tov. J. Mohorič je predaval o politiki in dijaštvu dokazoval, da je tudi dijaku potrebno, da politiko študira, na vsak način pa, da se do neke gotove meje socijalno izobrazí. Tudi ni povsem nepravilno, ako se visokošolec ali bogoslovec v svojem domačem kraju tuintam znajde v aktivni politiki; saj toliko socijalne izobrazbe se mu že sme pripisovati. Udeležba je bila velika. Razun tega je priredila podružnica dne 20. avgusta poučen tečaj v Tržiču ter obenem igro »Sv. Vid« istotam. Na poučnem tečaju je imel dvoje predavanj tov. J. Mohorič. Igra je dobro izpadla.

Podružnični član tov. M. Justin je ustanovil o Veliki noči v Hrašah pri Lescah podružnično knjižnico, ki se lepo razvija in obeta sčasoma postati delavno izobraževalno društvo. Priredila je knjižnica že dve veselici s predstavo z dobrimi uspehi.

Konečno ni pozabila podružnica svojih bodočih članov ter je gojila z vsem srednješolskim dijaštvom, kar ga spada v njeno področje, najožji stik.

Dolenjska podružnica. Ustanovila se je lansko leto dne 7. avgusta. Ustanovni občni zbor se je vršil v Črnomlju. Včlanjene ima 3 pododbore, in sicer: pododbor za ribniško okrožje, črnomaljski in krški. V podružničnem področju so priredili posamezni pododbori 5 ljudskih predstav, 12 predavanj in 7 dijaških sestankov. Člani so marljivo sodelovali pri izobraževalnih društvih, bodisi s predavanji, bodisi da so aranžirali ljudske predstave ali pa po nekaterih krajih v orlovski organizaciji vodili telovadbo. Podružnica je bila zastopana skoro na vseh naših prireditvah na Dolenjskem.

Podružnica ima v oskrbi 4 ljudske knjižnice, katerih se ljudstvo zelo marljivo poslužuje. Podružnica bo morala v bodoče skrbeti, da jih izpopolni, oziroma knjige od časa do časa menja.

Posamezni njeni pododbori so se gibali tako-le:

Ribniški pododbor: Enotna organizacija ribniškega dijaštva se nam je posrečila v polnem obsegu in napreduje leto za letom. — Pododbor je priredil v zadnjih počitnicah 4 sestanke. Prvi je bil v Ribnici dne 12. avgusta. Tov. Lovšin France je ob tej priliki predaval o Häcklu in njegovi dogmatiki »Welträtsel«. Na tem sestanku se je izvolil tudi odbor treh tovarišev, kateremu načeljuje tov. Pucelj, za prirejanje ljudskih predstav. Prvi sad našega igralskega odseka bo uprízoritev »Revčka Andrejčka« na ribniškem odru izobraževalnega društva dne 3. septembra t. l. Da se poživí vez, ki nas šteje na naše ljudstvo, je priredil pododbor drugi svoj sestanek dne 16. avgusta t. l. na praznik sv. Roka pri Novi Štifti, in sicer v večjem obsegu kakor navadno. Tega sestanka so se udeležili tudi naši Orli in v lepem številu tudi zastopniki kmečkega ljudstva. Obširni gorenji prostor g. Rud. Fajdige je bil natlačeno poln. Na tem sestanku so govorili vlč. g. Fr. Krumpetar, župnik od Sv. Gregorja, »o dolžnostih dijaka v mestu in doma«. Tov. Ilc je orisal zgodovino naše mladeniške organizacije in eden izmed tovarišev srednje šole nam je postregel v razvedrilo s svojim potovanjem v Benetke in po Benetkah. Na tem sestanku so še govorili »Orel« Dolšak od Sv. Gregorja, potem posestnik g. Oražem iz Sodražice in pozdravil nas je tudi častitljivi župnik od Nove Štifte vlč. g. Klinar. — Ne bilo bi pa poročilo o tem sestanku popolno, ako ne bi omenjal še cerkvene pobožnosti, ki smo jo imeli pri Novi Štifti. Sv. mašo je služil pred sestankom tov. abs. fil. vlč. g. Fr. Trdan. Pred mašo je imel isti na dijaštvo globoko zasnovan nagovor in med mašo je dijaštvo v obilnem številu skupno

pristopilo k mizi Gospodovi. Omeniti moram še naš sklep izza lanskega leta, da gre dijaštvo vsako leto skupno na praznik sv. Roka k Materi božji pri Novi Štifti. Tov. abit. Pucelj je za ta sestanek napravil kot pozdrav S. D. Z. navdušujočo pesem. Deklamiral jo je tov. Fr. Lovšin. — Omeniti se mora nadalje, da so se nekateri tovariši udeležili s pohvalno vnemo dela tudi v drugih naših organizacijah, pred vsem mislim tukaj na telovadbo pri »Orlih«, kjer so bili mnogi tudi vaditelji. Tudi v izobraževalnih društvih so nastopali; tako je n. pr. tov. Ilc dvakrat govoril v izobraževalnem društvu v Dolgi vasi pri Kočevju, in sicer 12. junija t. l. »o zgodovini Kočevja« in 2. julija t. l. »o naši ustavi«. — Kadar se začne v tem društvu zopet redno delo, kar je mogoče po razmerah le v zimskem času, se bodo tudi drugi tovariši udeleževali narodno-obrambenega dela v kočevski vojvodini. — Tovariši iz Velikih Poljan pod vodstvom tov. abs. fil. J. Šilca so priredili 27. avgusta t. l. ljudsko predstavo »Krivoprisežnik«, katere čisti dobiček je bil namenjen slovenskemu podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju.

Krški pododbor: Da se življenje tega pododbora ni moglo dvigniti na ono višino, kakor je bilo prejšnja leta, temu je krivo malo število delavnih članov. Vendar je tudi ta pododbor kazal precej življenja, ki je obstajalo v sodelovanju z drugimi našimi ljudskimi organizacijami. Tov. Marinček je predaval v Artičah na Štajerskem in v Cerkljah »o pomenu združevanja katoliško misleče mladine« in je govoril v Artičah in Cerkljah ob ustanovitvi podružnice »Slovenske Straže«: »Zakaj ustanovljamo podružnice »Slovenske Straže«?« V obeh krajih je ustanovil tudi poseben agitatoričen odsek za nakupovanje blaga v prid »Slovenski Straži«. Poleg tega je isti tovariš sodeloval pri vseh ljudskih prireditvah, aranžiral je zlete »Orlov« v sosednje kraje, enkrat v kroju, enkrat brez kroja. Ob tej priliki je tudi govoril o temi: »Ali res ni treba »Orla«?« Tov. fil. Omerza je priredil dne 1. januarja t. l. igro: »Na betlehemskih poljanah« in dne 23. malega travna igro »Kaj stori ljubezen do Boga?« 23. malega srpana je priredil isti tovariš skupno s tov. Marinčkom ljudsko veselico z nastopom »Orlov« krškega okrožja in predstavo »Sirota« ob priliki blagoslovljenja nove kapele v Župeči vasi.

Belokranjski pododbor: Deloval je med dijaštvom in ljudstvom. Dijaki smo priredili več izletov, združenih s sestanki, na katerih smo se pomenkovali o zadevah naše organizacije. Skrbeli smo, da se je izletov udeležilo čim večje število srednješolcev. Nadalje smo sodelovali pri mnogih prireditvah naših izobraževalnih društev. Tov. Majerle star. je predaval dvakrat v črnomaljskem izobraževalnem društvu. Enkrat o slovenski literaturi, drugič o hajdukih. Knjižnice v Črnomlju, Adlešičih in Preloki so pridno delovale. Prebralo se je iz njih 1500 knjig.

Podružnica za Primorje. Vsled odsotnosti tov. predsednika izven domovine podružnica ni mogla razviti v teh počitnicah posebno intenzivnega delovanja. Delo, ki ga je opravila v tem poslovnem letu, obstoja predvsem v predavanjih. Člani so jih priredili nad 80. Po izobraževalnih društvih so predavali zlasti tovariši Vertovec, Godnič, Remec, Lovrenčič, Zavadlal, pri dijakih tudi tovariši Belè, Filipič, Šček in Butkovič. Posebno pozornost je posvečala podružnica dijaštvu v Gorici in Trstu in tudi dosegla lepe uspehe.

Štajerski pododbor. Vodstvo pododbora je bilo to leto v Pragi. Velika njegova oddaljenost od domovine ni posebno ugodno vplivala na pododborovo delovanje, kljub temu se je pa dokaj živahno gibal. Podobno kakor prejšnja leta so bile tudi letos v ospredju delovanja ljudske veselice z zabavno-poučnim vspeedom. Letos jih je bilo 8 (Slov. Bistrica,

Polzela, Sv. Lenart v Slov. goricah [lani in letos], Sv. Trojica v Halozah, S'ari trg pri Slov. Gradcu, Ptuj in Celje). S prireditvami so bili združeni vedno poučni govori o S. D. Z., izobrazbi in podobnih predmetih, ki so jih imeli tovariši bogoslovec Rezman (2), cand. med. Kramberger (2), bogoslovec Hanžič (1), cand. iur. Ogrizek (1), ured. Kemperle (1), iur. Strižič (1). Na svoji prireditvi v Ptujju je pododbor prvič uprizoril Václav Štěchove »Malomestne tradicije« v prevodu dr. Andreja Vebleta. V Starem trgu se je igral Anzengruberjev »Krivoprisežnik«. Dijaška sestanka sta bila na Polzeli in pri Sv. Lenartu v Slov. goricah. Na prvem sta govorila abit. (tedaj) Pavlič in Bohak o versko-apologičnih vprašanjih. Pri Sv. Lenartu pa abit. Kozar o dijaštvu in podrobem narodnem delu. Omeniti je še predavanje abit. Slaviča »o prekmurskih Slovencih«, o katerem izrekamo tukaj željo, da bi se objavilo, ker nam je razprav o narodnem, gospodarskem in kulturnem življenju ogrskih Slovencev nujno treba. Predavali so še: abit. Vrečko o zgodovini zabukovške šole, bogoslovec Rezman o pomenu izobraževalnih društev za dekleta v Poljčanah, t. Koser Ljudevit o ljudskem štetju v Celju in Mariboru in tov. Strižič o češki narodno-obrambeni taktiki na občnem zboru pododbora v Celju. — Neodvisno od pododbora je priredil tov. phil. Jos. Gombotz dobro uspelo veselico izobraževalnega društva v Dedonjcih pri Radgoni in predaval ob tej priliki o pomenu izobraževalnih društev. Tudi v Zabukovju pri Sevnici so aranžirali naši dijaki veselico.

Knjižnici izobraževalnega društva v Poljčanah se je podelila podpora. V Makolah je sprožil tov. Strižič, ko je predaval o božičnih počitnicah o pomenu ljudskih knjižnic, misel, da se ustanovi v okvirju ondotnega izobraževalnega društva javna ljudska knjižnica.

Pododbor za Ljubljano in okolico. Pododbor je v tem poslovnem letu nadaljeval delo, ki ga je s pridom začel v lanskim počitnicah. Člani so se zbrali na petih sestankih in enem občnem zboru. Dne 17. avgusta 1910 je predaval tov. Viktor Masič o prirejanju diletantskih iger; 19. avgusta 1910 je podal tov. Pestotnik sliko o socijalnih in političnih razmerah v hrvaškem Primorju, zlasti na Reki; na izrednem občnem zboru 17. septembra 1910 je predaval tov. Kovač o vzgoji članov v izobraževalnih društvih; sestanek 30. septembra 1910 je služil pomenku o delovanju pododborovem tekom šolskega leta; na sestanku 30. decembra 1910 so referirali: tov. Šusteršič o najnovejšem gibanju narodno-naprednega dijaštva, tov. St. Masič o »Zlati knjigi«, tov. Jež pa o delovanju in načrtih »Slovenske Straže«. V letošnjih velikih počitnicah sta bila zgolj dva sestanka, ki sta bila samo informativnega značaja.

Veselico je priredil pododbor eno, 4. septembra 1910 v Št. Vidu nad Ljubljano. Uprizorili sta se dr. Krekova »Tri sestre« in burka »Rdeči nosovi«. Pri petju je pomagal oddelek pevskega zbora Blaž Potočnikove čitalnice. Ob Silvestrovem je dal pododbor inicijativo za skromen družinski večer.

Tudi letos so nekateri tovariši pomagali pri vodstvu »Mladiškega društva«, drugi pa aktivno sodelovali pri prireditvah izobraževalnih društev v šentpeterski fari.

V letošnjih velikih počitnicah je vodil pododbor priprave za »Kat. shod jugoslovanske mladine«, v kolikor so se tikale dijaštva. Ko se je shod odpovedal, pa one za domžalski sestanek.

Poročilo narodno-obrambenega odseka v društvu »Dan«. Narodno-obrambenemu klubu »Dana« pripada specijelno naloga študirati češko manjšinsko delo. To je tudi glavna vsebina njegovega dela v preteklem letu. Vendar se je največ storilo v zimskem tečaju, ker so po

Veliki noči odšli skoro vsi njegovi člani v domovino. Med vsem so bili najplodonosnejši stiki z N. J. P. (Pošumavska narodna jednota), v katero je priredil klub ekskurzije. Koncipist N. J. P., g. Antonin Bašta, je razlagal tu o razdelitvi češke narodne obrambe, o namenu in ustroju N. J. P., o uradnem in zasebnem ljudskem štetju, o delu jednote pri občinskih volitvah in o ustroju »Zemljiškega oddelka« (Pozemkové oddělení) N. J. P. Ti referati so bili tem važnejši, ker so bili člani odseka skoro sami začetniki. Da se trajno ohranijo, jih je odsek spisal in shranil v društvenem arhivu. Tudi »Slovenska Straža« je dobila o teh ekskurzijah kratko poročilo. »Zemljiški oddelek« N. J. P. je še posebej proučil tov. iur. Franc Stržišč. Ena ekskurzija se je vršila tudi v pisarno »Češke šolske matice«, kjer so člani občudovali njen izboren tehniški aparat. — Začetkom lanskega šolskega leta se je bavil odsek predvsem z ljudskim štetjem z ozirom na narodnost in občevalni jezik. Izpod peresa odsekovih članov je izšlo v raznih slovenskih listih kakor tudi v »Narodno-obrambnem vestniku« več člankov o ljudskem štetju. Klub je bil tozadevno v zvezi tudi s »Slovensko Stražo«; seveda uspešno pri števeni akciji ni mogel sodelovati. Zanimal se je tudi za usodo »Narodno-obrambnega vestnika« in stavil tajniku »Slovenske Straže« nasvete glede njega. Proti Veliki noči je začel odsek s sistematičnim proučevanjem slovenskih manjšin — tov. iur. Josip Dular je predaval o kočevskem narodnostnem otoku — v tej smeri je hotel tudi nadaljevati, ali vse delo je bilo — kakor že omenjeno — naglo prekinjeno z nastopom — poletnega tečaja.

Poročilo narodno-obrambenega odseka v »Zarji«. Jako uspešno delo je razvil ta odsek, ko se je slovenska organizacija v Gradcu, v kolikor pri njej sodeluje naše dijaštvo, postavila na odločno katoliško stališče. Glavno torišče njegovega delovanja je slovensko kat. izobraževalno društvo graško »Kres«. Tam je upravljal član narodno-obrambenega odseka tov. Milač knjižnico, ki jako dobro uspeva. Tov. Detela je vodil petje. V društvu sta bila dekliški in fantovski odsek. Ob delavnikih se je shajal fantovski odsek, ob nedeljah so se pa vršili skupni sestanki ali pa sestanki dekliške zveze. Tu se je predavalo ali se je pa priredila kaka igra ali veselica. Fantovski odsek se je letos pretvoril v telovadnega in pristopil k orlovski zvezi. Socijalnega tečaja, ki ga je vodil odsekov član tov. Puntar, se je redno udeleževalo do 17 Kresjanov. Po prizadevanju narodno-obrambenega odseka je dobil »Kres« svoj oder za igre. Veliko truda so žrtvovali odsekovi člani društvu sv. Marte. To društvo je kupilo v Gradcu hišo, ki jo sedaj upravlja kuratorij, sestojč iz gg. Rojnika in dr. Zdešarja ter treh akademikov. Koliko skrbi, letanja in posvetovanj je treba pri takih prilikah, ve povedati samo tisti, ki se je že pečal s takimi stvarmi. Pri ljudskem štetju je šel odsek živahno na delo in dosegel povsod uspehe, kjer se naši ljudje niso bali. Svojo pozornost je posvetil tudi gornještajerskim krajem. V enem kraju je že ustanovil knjižnico in uredil plačilnico »Jugoslovanske strokovne zveze«, v drugem stori to jeseni. Da je odsek res delal, priča zaupanje, ki ga uživajo njegovi člani med ondotnimi Slovenci. Tov. Ogrizek je podpredsednik društva sv. Marte, star. Puntar pa vodi kot predsednik orlovski odsek.

Poročilo o delovanju organizacijskih odsekov. Ti odseki so pomagali osrednjemu odboru izvesti vsa dela, ki se tičejo organizacije dijaštva. Poleg tega so prevzeli, kakor je že tov. predsednik omenil, določitev vsebine koledarčku, uredbo in razpečevanje potovalne listine, razposlali so stanovanjske pole in skrbeli za stik med visoko- in srednješolskim dijaštvom.

Odbor je dobil absolutorij s pohvalo.

Kako so izpadle nove volitve, smo že sporočili. Novi predsednik tov. iur. Jež je pozval tovariše na delo, da vzbude vsepovsod med našim dijaštvom zanimanje in zmisel za našo počitniško organizacijo in njene prireditve. Zlasti naj nam bo na srcu osrednji občni zbor, ker nam edini nudi vsako leto priliko, da se snidemo akademiki, bogoslovci in abiturijentje z različnih učilišč in krajev v večjem številu in se tudi osebno spoznamo. V ostalem se mu zdi potrebno, da posveti naše dijaštvo kar največjo pozornost »Slovenski Straži« in njenemu delovanju. To naše obrambeno društvo bo moglo izvesti mnogo svojih načrtov le s pomočjo izobraženih, za obrambeno delo navdušenih mož. Zato gojimo zmisel za njeno delo, navdušujmo se zanj in skušajmo tudi že kot dijaki pripomoči ji po svojih močeh do cilja. Kaj stori lahko dijak s svetom in delom, nam kažeta narodno-obrambena odseka v Pragi in Gradcu. Služita naj nam za vzgled!

Letošnji občni zbor je sklenil poslovnik S. D. Z. Njegov pomen je označil že tov. Ogrizek v svojem predsedniškem poročilu. Ako bodo vsi društveni organi njegova določila vestno izvajali, bo gotovo mnogo pripomogel, da se naše vrste v počitnicah še krepkeje strnejo in bo naše delo še bolj solidno in urejeno kot je bilo doslej.

Zopet je položilo naše dijaštvo lep račun o svojem delu. Pojdimo odločno in pogumno naprej po potih, ki smo si jih sami načrtali, in v tesnem stiku in sporazumu z ostalimi našimi organizacijami, in storili bomo še nadalje svojo dolžnost.

Cvetlični dan v Ljubljani. 24. septembra t. l. je priredilo napredno dijaštvo obeh struj v Ljubljani cvetlični dan. Podnevu so se prodajale po mestnih ulicah cvetlice v korist dijaškemu podpornemu društvu »Radogoj«, zvečer je bil pa v »Narodnem domu« komerz s plesom na čast damam, ki so sodelovale. Vstopnina te večerne prireditve se je namenila splošnim podpornim društvom v Gradcu, na Dunaju in v Pragi.

Ker podpira »Radogoj« že več let sem zgolj liberalne in radikalne akademike — prosilci iz vrst kat. narodnega dijaštva so bili zavrtnjeni z motivacijo, da niso liberalnega mišljenja — je smatralo kat. narodno dijaštvo za svojo dolžnost, naj opozori somišljenike v Ljubljani na to dejstvo in jih obenem pozove, naj ne kupujejo cvetk in ne posetijo komerza v »Narodnem domu«, ki je bil prirejen na čast damam-sodelovalkam pri izključno napredni prireditvi. To postopanje se mu je zdelo tem bolj potrebno, čim bolj se je prepričevalo, da si ljubljansko občinstvo vsled previdne pisave naprednega časopisja, ki pri firmi Radogoevi nikdar ni omenilo, da je to izključno liberalno-radikalno podporno društvo, ni popolnoma na jasnem, za kaj pravzaprav gre.

To edino pravilno stališče, ki ga je moglo zavzeti naše dijaštvo, pa ni bilo vseh naprednemu svobodomiselnemu dijaštvu in v »Slovenskem Narodu« je začelo napadati kat. narodne akademike, češ, da nimajo nobene smisla za podporne akcije, in pozivljati odločilne faktorje pri splošnih podpornih društvih na boj zoper nje. Mesto argumentov, ki naj bi ovrgli naše stališče, smo brali sama zavijanja in psovke. Ponavljamo, kar smo povedali že v »Slovincu« (21. septembra l. l.). Ako se gospodje vedno bahate, da stoji večina dijaštva v vaših vrstah — in to ste pred kratkim z neko posebno zadovoljnostjo konstatirali — in vam je dobro znano, da se rekrutira tudi pretežna večina prosilcev pri splošnih podpornih društvih iz vaših vrst, potem smatrajte za svojo povsem naravno dolžnost, da v večji meri skrbite za prispevke podpornim društvom, kot druge struje, in ne rohnite vedno proti onim, ki jih v »Svobodni Misli« in naprednem časopisu

pisju na najnesramnejši in najpodlejši način napadate. Pustite tudi tukaj načelom in doslednosti veljavo! Kako vzbudite v svojih krogih zanimanje za podporna društva, je vaša stvar. Vedite le to, da za naše dijaštvo niste nobena inštanca, ki bi mu dajala devize in povelja. O napredni milosti do našega dijaštva in o polovici podpor, ki jih baje požro (kako fino!) naši prosilci, pa raje molčite in se ne smešite. Pribijemo še enkrat: Kar so denarja pri splošnih podpornih društvih prejeli prosilci iz naših vrst, je bil naš denar in bomo tudi v bodoče skrbeli, da bo tako. Do podpor iz javnih fondov pa imamo mi isto pravico kot vi in kakor hitro se nam bo ta skušala kratiti, bomo vedeli razmere pojasniti na pristojnih mestih. Da kličete na boj pri splošnih podpornih društvih, sploh pravice nimate. Veselice v Braslovčah, na Muljavi itd., o katerih ste vedeli, da ne bodo prinesle Bogvekaj, ste priredili v korist omenjenim društvom, cvetlični dan pa, ki bo edini res kaj zalegel, previdno zase — apelirali pa pri tem na splošno radodarnost — za svobodomiselnost veleznačajnost seveda nič posebnega in nobeno hinavstvo! O »konglomeratu neznačajnosti, hinavstva in neumnosti« je zopet najbolje, da molčite. Ali se je kdaj pokazala vaša značajnost (?!) v lepši luči, kakor se je ravno ob cvetličnem dnevu? Ali se prav nič več ne spominjate onega dopisa iz Gradca po Triglavovi petindvajsetletnici — tam v prvi polovici marca enkrat je zagledal ta lep dokument napredne olike in demokratizma v »Narodovih« predalih beli dan — v katerem je metal član »Triglava«, tega vzornega vzgajališča finih kavalirjev, kar na debelo okoli sebe s psovkami kakor: »Zaritski farovski podrepniki«, »kotljive cigararice« itd.? No, in sedaj, ko priredi liberalni študent v Ljubljani **zase** cvetlični dan in ga ni sram apelirati pri tem na radodarnost ravno istih ljudi, ki jih je še pred par meseci tako podlo psoval in primerjal mišim in podganam, naj bi pa »zaritski farovski podrepniki« in njihovi tovariši ponižno molčali, »kotljive cigararice« pa darovale težko prislužene krajcarje svojim najnesramnejšim sramotilcem! Veselite se, gospodje, da smo bili tako kulantni in nismo opozorili pred cvetličnim dnevom našega delavstva na to vašo podlost. Storili nismo tega vam na ljubo, temveč onim gospem in gospodičnam, ki so sodelovale, ker nismo hoteli, da bi popolnoma nedolžni ljudje trpeli vsled napredne akademične perfidnosti.

Gospodje, v tem zrcalu se enkrat oglejte, pa vam bo morebiti minilo veselje do slepomišenja. Časi zanj so že davno prešli.

VI. češki katoliški shod, ki se je vršil v dneh od 12. do 15. avgusta l. l. v nadškofijski stolici moravski v Olomucu, utegne zanimati tudi slovensko katoliško narodno dijaštvo, ker je na njem jako častno nastopila tudi češka katoliška dijaška mladina. V ponedeljek 14. avgusta dopoldne je priredila posebno zborovanje, ki je bilo številno obiskano od visokošolskega in srednješolskega dijaštva. Zrli smo pa na njem tudi zastopnike mnogih drugih katoliških organizacij. Zastopani so bili učitelji, duhovniki, Orli, kmečka in rokodelska mladina. Udeležila se ga je tudi deputacija slovenskega katoliškega narodnega dijaštva. Zastopana so bila vsa tri naša akademična društva, »Danica« in Zarja po predsednikih, »Dan« po svojem članu iur. Cvenklu. Bratsko hrvatsko katoliško dijaštvo je zastopal agron. St. Filipovič. Iz Kromežiža je prihitel na zborovanje rusinski bogoslovec Miroslav Řipeckýj.

Pred zborovanjem je dijaštvo prisostvovalo sv. maši v kapelici sv. Ane poleg krasne stolnice olomuške. Z godbo na čelu je potem odšlo v češko gimnazijo. Tu je takoj pričetkom zborovanja pozdravil dijaštvo in povdabil veliki pomen katoliške inteligence za narod predsednik VI. katoliškega shoda namestnik dež. glavarja moravskega in drž. poslanec dr. Hruban.

Na zborovanje sta prišla tudi škof iz Kraljevega Gradca na Češkem dr. Doubrava in opat strahovski M. Zavoral, oba velika prijatelja češke katoliške akademične mladine. V svojih nagovorih sta obljubila dijaštvu tudi v bodoče svojo naklonjenost in podporo.

Predavali so cand. phil. Bartoš o slovanskem vprašanju, cand. iur. Vičanek, predsednik »Česke lige akademické«, ki je tudi vodil zborovanje, o socialnem delovanju dijaštva in cand. phil. Trčka o programu in zahtevah češkega katoliškega dijaštva. Glede prvega predavanja bi omenil, da je priporočal govornik predvsem ožji stik med katoliškimi Čehi in Poljaki. Poljaki so katoliški narod kakor ga kmalu ni slovanskega. Katoliški Slovani moramo iskati opore svojim težnjam v čim ožjem stiku katoliških slovanskih narodov. In Čehom so najbližji Poljaki. Stik s Poljaki, ki je za Čeha najbolj naraven, so Čehi precej zanemarili, mnogo pod vplivom dr. Kramařevega slavofilizma, ki je preveč zaverovan v Rusijo. Po vseslovanski skupnosti stremimo šele tedaj, ko dosežemo neko skupnost avstrijskih Slovanov in tu je prva stopnja za Čeha, da se поблиže spoznajo s Poljaki. Drugi predavatelj je stavil ob koncu svojega govora resolucijo, da podpiraj katoliška inteligenca samo katoliško dijaštvo in ne pošiljaj prispevkov brezbarvnim podpornim društvom, ki zapostavljajo na vse mogoče načine prosilce iz vrst katoliškega dijaštva. Tretji govornik je premotril program katoliškega češkega dijaštva, ki je enak onemu našega dijaštva, in ožigosal pri tej priliki neznosne razmere, ki jih ustvarjajo na srednjih in visokih šolah svobodomiselnih profesorji, ki na prav malo znanstven način smešijo katoliško svetovno naziranje, trgajo iz mladih src vero, ne morejo je pa nadomestiti z nič drugim kot s par puhlimi frazami.

Dijaštvo je pa tudi sicer sodelovalo pri vseh skupnih prireditvah katoliškega shoda. V nedeljo 13. avgusta je korakalo s svojimi slovenskimi gosti-dijaki korporativno v slavnostnem sprevedu in bilo večkrat prav živahno in pristržno aklamirano.

VI. češki katoliški shod je bil menda prvi, ki je videl tako številno slovensko deputacijo. 13 nas je šlo pod vodstvom gosp. drž. poslanca J. Gostinčarja v Olomuc, 10 Orlov in 3 akademiki. Slovenci smo bili navdušeno sprejeti. Ozke vezi med slovenskim in češkim katoliškim dijaštvom so se pri tej priliki še bolj utrdile; prvi polet naših Orlov na češko zemljo pa tudi gotovo ne bo ostal brez uspehov za razvoj slovenske in češke orlov-ske organizacije.

M—ič.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

»Studentská Hlidka«, glasilo češkega katoliškega dijaštva, je izšla za mesec maj v slavnostni številki. Povod temu je petletnica ustanovitve Česke Lige Akademické v Pragi. Mila dolžnost nam je, da izrazimo bratškemu društvu najiskrenejše čestitke ob tej priliki; obenem pa se nam zdi to primeren trenotek, da seznanimo slovensko dijaštvo malo поблиže z zaslužnim delovanjem čeških tovarišev.

Kar opazujemo v zadnjem času pri Poljaki, tak proces se je izvršil nekaj let preje pri Čehih. V momentu, ko je že vse obupovalo nad vrednostjo češkega dijaštva, češ, da se je že vse potopilo v morje ateizma, v momentu, ko so nasprotniki najbolj florirali, v tem momentu se je porodila misel, ustanoviti katoliško akademično društvo; naravno, zakaj sila rodi odpor, le da mora naše načelo v bodoče biti vsepovsod: že vnaprej onemogočiti tako »silo«.

Začeli so se posvetovati z raznimi starejšimi možmi — par člankov o tem vprašanju je bilo izšlo že malo prej v katoliških dnevnikih — premagali so srečno prvo boječnost in negotovost, ki je lastna vsakomur, ki začenja kaj novega, postavili pravila na odločno katoliško češko stališče in imeli koj, ko so bila potrjena, dne 13. maja leta 1909. ustanovni občni zbor v mali žofinski dvorani. Kakor hitro so zvedeli napredni dijaki za vse to, so napravili hujskajoče plakate in sklenili s silo razbiti ustanovni občni zbor. Z nepopisnim kričanjem in divjanjem so oblegali žofinsko dvorano, vsak trenotek se je bilo bati, da vderejo notri; med tem pa je bil izvoljen odbor — in Liga je postala dejstvo.

Toda s tem se je šele začel pravi boj za biti ali nebiti. Kaj so vse morali pretrpeti člani novega društva! Zasramovali so jih, izključili iz podpornih društev, hujskali zoper nje po časopisih, poskusili pobiti jim okna itd. Začela se je za novo društvo dolga doba preseljevanja — prvo je bilo mesto Praga samo s sodnijsko odpovedjo —, danes ima vendarle konečno stalno stanovanje v Arnoštovem kolegiju.

Kljub vsemu temu je Česká Liga Akademická prospevala: notranja konsolidiranost in resno pozitivno delo sta ji pridobivali vedno več prijateljev, na nasprotnikovi strani pa rešpekt; zakaj vse blato, s katerim so skušali naprednjaki škodovati društvu, je padlo na nje nazaj.

Leta 1908. so si ustanovili Ligaši svoj list: »Studentská Hlídka«, ki se vedno lepše razvija ter si pridobiva vedno več tal med srednješolskim dijaštvom, tako da sme pričakovati Liga lepo bodočnost. — V počitnicah prirejajo Ligaši poučne izlete, ustanavljajo počitniške klube v svrhu sistematičnega, kulturnega, organizacijskega in socialnega dela ter si tako pridobivajo srca ne samo svojih mlajših kolegov srednješolcev, ampak tudi celega ljudstva sploh. Ni čuda, da je našlo to delovanje priznanja v vseh katoliških krogih — nekateri kot n. pr. prof. dr. Kordač, Ligin častni član, stoje društvu že dolgo na strani — in deželni svet čeških katolikov je ustanovil v zadnjem času letni podporni fond za visokošolce.

V nedeljo 14. maja je imela Česká Liga Akademická občni zbor, da proslavi svojo petletnico, si poda račun o dosedanjem delovanju in postavi prognozo dela za bližnjo prihodnost.

L. S.

V 7. številki »Studentske Hlídke« l. I. objavlja Jožef Jakubaš v lužiško-srbskem jeziku članek o društvu lužiškega dijaštva, ki študira v Pragi, imenovanem »Serbowka«. — Bilo je ustanovljeno že leta 1846. z namenom, da bi družilo v sebi lužiško dijaštvo, srednje in visokošolsko, kar ga prihaja študirat v Prago med bratski češki narod, ker doma nima prilike, da bi se moglo narodno vzgojevati. Tako si je pridobila Serbowka tekom 65 let svojega obstanka silno veliko zaslug za svoj narod s tem, da mu je skozi dolga leta vzgajala duševne vodnike in prvoboritelje. Najslavnejši možje, ki jih šteje lužiško-srbski narod med svoje, so izšli iz nje. Ustanovili so si člani Serbowke tudi koj v začetku list istega imena, razdeljen na dva dela: »Dnevne vesti« in »Cvetje«, ki je za njihovo slovstvo eminentne važnosti, ker vsebuje prvence in tudi že dovršene umotvore najboljših narodnih pisateljev in pesnikov.

Sedaj ima društvo vsako nedeljo dopoldne sestanke, ki so pravzaprav ognjišče narodnega življenja njihovega. Na njih obravnavajo najpreje tekoče društvene zadeve, potem pa nastopajo nižjegimnazijci z deklamacijami; višjegimnazijci in bogoslovci imajo pa predavanja ponajveč narodne in socialne vsebine. Predsedniku z dvema odbornikoma pristojta kritika.

Drugi del učenja je namenjen slovnici, pravzaprav starožitnostim slovanskim, zgodovini, zlasti pa zgodovini njihovih pradedov, Polabskih Slo-

vanov. Študirajo intenzivno tudi najbližje slovanske jezike, predvsem češčino, potem poljščino in ruščino. — Svoje pisateljske proizvode pošiljajo v razne liste, predstavljajo tudi igre, ki jih potem v velikih počitnicah doma vprizarjajo. Ob tej priliki imajo tudi svoj občni zbor, in ti dnevi so pravi narodni prazniki za njihovo ljudstvo. Eno najvažnejših podjetij pa je, da so sklenili, izdati glavna slovstvena dela lužiško-srbska in pa nemško-srbski besednjak. Če omenimo še, da imajo jako veliko knjižnico z okoli 1500 knjigami, smo povzeli najvažnejše podatke tega zanimivega članka. Gotovo bodo zanimali tudi slovenske dijake, ker nam dokazujejo, da se tudi lužiško-srbsko dijaštvo, o katerem tako redkokdaj kaj slišimo, trudi pomagati svojemu narodu do boljše bodočnosti.

L. S.

O ruskem dijaštvu. »Náš Mir« je priredil anketo o politični pripadnosti ruskega dijaštva. Tako je: socialnih demokratov 25·3%, kadetov 20·7%, nestranskih in neznanih strank 20·6%, socialnih revolucionarjev 12·4%, sploh pristašev levice 10·1%, anarhistov 3%, oktobristov 2·3⁰/₀, Rusov je: 21% social. demokratov, 12% socialnih revolucionarjev, 21% kadetov. Poljakov: 17% socialnih demokratov, in sploh jih spada 70% k levici (Rusov 72%). Židov je 55% socialistov, in k levici sploh se jih prišteva 81%, Kavkazci (Armenci, Gruzinci itd.) so z 28% socialisti, k levici pa jih spada 92%.

Stud. theol.

Število dijaštva na univerzah v Avstriji leta 1911. »Studentská Hlídka« prinaša v 7. številki statistiko, iz katere povzemamo naslednje številke: Po izkazu z dne 1. januarja je obiskovalo češko univerzo v P r a g i: bogoslovje 111 rednih in 8 izrednih slušateljev, pravo 1639 rednih in 301 izrednih, medicino 752 redni, 19 izrednih, dalje 29 rednih in 1 izredna slušateljica; filozofijo 830 rednih, 384 izrednih slušateljev, 50 rednih in 165 izrednih slušateljic; skupaj torej 3332 rednih slušateljev in 82 rednih slušateljic, 712 izrednih slušateljev in 166 izrednih slušateljic, tedaj v celem 4292 slušateljev in slušateljic. — D u n a j s k a univerza je štela na bogoslovni fakulteti 217 rednih in 22 izrednih; na pravniški 3587 rednih in 322 izrednih; na medicinski 1996 rednih in 308 izrednih slušateljev ter 96 rednih in 5 izrednih slušateljic; na filozofični 1708 rednih, 850 izrednih slušateljev, dalje 198 rednih in 336 izrednih slušateljic; skupaj 7508 rednih in 1502 izrednih slušateljev ter 284 rednih in 341 izrednih slušateljic; v celoti torej 9535 slušateljev in slušateljic. — V K r a k o v u je bilo vpisanih na bogoslovni fakulteti 85 rednih, na pravniški 1385 rednih in 19 izrednih, na medicinski 493 rednih, 19 izrednih, na filozofični 692 rednih, 186 izrednih slušateljev, 41 rednih in 131 izrednih slušateljic, v celoti 3051 slušateljev in slušateljic. — Univerza v G r a d c u je štela na bogoslovni fakulteti 90 rednih in 5 izrednih; na pravniški 934 rednih, 43 izrednih; na medicinski 412 rednih, 27 izrednih slušateljev in 9 rednih slušateljic; na modroslovni pa 200 rednih, 183 izrednih slušateljev, 14 rednih in 71 izrednih slušateljic; skupaj 1631 rednih, 258 izrednih slušateljev, 23 rednih in 71 izrednih slušateljic; v celoti 1988 slušateljev in slušateljic. Od drugih univerz, ki nas manj zanimajo le končne številke: Praga (nemška univerza) 1842, Inomost 1288, Lvov 4824 in Črnovice 1167. Na vseh avstrijskih vseučiliščih študira torej 28.662 oseb.

L. S.

Doslednost svobodomislecev. V lipskem listu »Hammer« je našel pedagog Josip Stibitz rane, na katerih boleha moderno, predvsem svobodomiselno vzgojeslovje. Svobodomiselno učiteljstvo so zasketele na novo odkrite bolečine, zato jih je skušalo obvezati in tako svetu prikriti. V »Freie deutsche Schule« odgovarja na Stibitzova izvajanja neki vsenemški Hockov učenec, »čislán mož, ki si je baje v gibanju za preosnovno šol pridobil velikih zaslug«. V vročem boju polemike pa je ta »zaslužni in čisláni

mož« izustil besede, ki vzvenevajo liki klic bankrota »Svobodne šole«. Med drugim piše: »Ni pač nobene kulture brez vzgoje, nobene vzgoje brez postav, nobene individualnosti brez sile. To vemo dobro. Nobena šola ne more nadomestiti družine, nobena življenja; nobena ne more vzgajati genijev; znameniti možje in žene so bivali, še predno je bila kaka šola, in bodo tudi še dalje brez šole. Toda mi tudi vemo, da ne moremo imeti boljše družine brez boljše šole. Je pač tako, da moremo le na obstoječem dalje zidati. Kdo ne vzdihuje dandanes? Kdo si ne želi vsak dan tega in onega.«

Zakaj zasmehujejo ljudje »Svobodne šole« postave, zakaj se bojujejo ti »Musterpädagogen« zoper silo — Zwang — ki opozarja šolsko mladino na izpolnjevanje verskih vaj, zakaj hočejo postaviti šolo nad družino in se celó drznejše odtujiti otroka očetovi hiši? Zakaj skušajo uresničiti svoje sicer originelne, toda vseskozi kvarljive vzgojne načrte, ne da bi se ozirali na že obstoječe — auf das schon Bestehende und Gewordene? Zakaj hočejo izločiti iz pouka religijo, najstarejšo in najplodnosnejšo vzgojiteljico človeškega rodu? Njih sadovi pričajo, da ne vedo, kaj delajo.

M i h a t o v .

Listnica uredništva. Ko začenjam to svoje, gotovo ne lahko delo, moram apelirati v prvi vrsti na vse dosedanje »Zorine« sotrudnike, da z isto vnemo in istim požrtvovalnim delom podpirajo novega urednika, kakor so dosedanjega. Istotako prosim vse druge tovariše v »Zarji« in »Danu«, da posvečajo i v bodoče svoje moči v prospeh skupnega glasila.

Vse gradivo za prihodnjo številko naj se pošlje do 5. novembra na naslov:

Anton Torkar, med., Wien IX., Zimmermannsgasse 13, III./14.

Listnica upravnštva. Konzorcij »Zore« je v zadnji seji sklenil, da se da list dijakom tudi v naprej po stari ceni K 2.— na leto, ako list naroče skupno in plačajo naročnino vsaj do 1. januarja 1912, sicer stane 3 K.

Jubilej, spominska knjiga »Zarje«. Zore (XVII.) štef 9. in 10. Uredil Alojzij Remec. Dobi se pri upravnštvu »Zore«, Ljubljana, Katoliška tiskarna. Cena 1 K, s poštnino 1 K 20 vin. — »Zarja« praznuje letos desetletnico svojega obstoja. »Zora« jo je proslavila na ta način, da je dala Zarjanom 80 strani na razpolago za izdajo spominske knjige. Poleg druge vsebine je najvažnejši članek dr. Malneriča: Zgodovina »Zarje« do 1911. Tu je pisatelj podal najprvo celotno sliko katoliškega preporeda na Slovenskem, vpliv njegov na dijaštvo in karakteriziral potem podrobno delo katoliških akademikov v »Zarji«. Tako ima članek pomen tudi za tistega, ki se ne zanima špeciijelno za dijaška vprašanja, a se hoče kratko poučiti o začetkih katoliškega preporeda na Slovenskem. Knjigo vsem, posebno pa dijakom, ki niso naročniki »Zore«, najtopleje priporočamo.

Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. II. del. Doba narodnega prebujenja. Spisal Iv. Grafenauer. Založila Katoliška Bukvarna. — Dijaštvo je brez dvoma težko čakalo nadaljevanja te knjige, ki jo mora imeti vsak, ki ga zanima razvoj našega slovstva; knjiga pa je še posebno zanimiva tudi zato, ker so tu prvič izčrpane posamezne študije o vodivnih možeh tiste dobe in na podlagi dosedanjih raziskavanj podana kratka slika

javnega življenja pri nas med letom 1848.—1868. To pa je za naš narod ravno najvažnejša doba. Zanimivo je naslikano, kako iz teh tal začenja vzraščati moderno slovensko slovstvo, kake ovire se mu stavijo. Politično in literarno je ta doba tako važna, da bi jo vsak izobraženec moral precej dobro poznati, če hoče govoriti o naših razmerah. O posameznih vprašanjih, ki so še preporna (na več takih vprašanj je opozoril dr. Debevec v Dom in Svetu), naj strokovnjaki odločijo. Mogoče bodo res padli stari bogovi naše tedanje kulturne zgodovine, ki so nam jih dosedaj slikali kot ideal-može. Vseeno! Vendar pa naj bi se zgodovinarji, ki se pečajo s to dobo, vedno tudi zavedali, da teh mož in te dobe ne smejo soditi iz našega sedanjega stališča in iz morebitnih neuspehov tega, kar so oni začeli, ampak edino iz tedanjega časa ven. — Za dijaka je ta knjiga vsekakor nadvse dragocena, podaja toliko, da mora v vsakem oziru zadovoljiti. — Spoznavajmo sami sebe na podlagi domače zgodovine, — v to pa bo veliko pripomogla ta knjiga.

Katoličanstvo med severnimi Slovani. Leta 1915. bo poteklo 500 let, odkar je umrl na gromadi v Konstanzu nesrečni duhovnik M. Ivan Hus. Svobodomisleci nameravajo proslaviti v velikem okvirju njegov smrtni dan. Seveda ne gre pri tem za razširjenje Husovega nauka, ampak za uspešnejšo agitacijo proti katoliški Cerkvi. Tiskovno društvo »Tiskova Liga« je nedavno objavilo oklic, v katerem razvija svoj program. Delo katoliške akcije bodo skušali svobodomisleci paralizirati s predavanji, poljudno pisanimi brošurami, zlasti pa s »svobodomiselsko« biografijo Husa. Za Husa se potegujejo zlasti visokošolci.

Splošen češko-katoliški shod bo letos v Olomucu. Tu se otvori prihodnje leto drugo katoliško učiteljišče; prvo je stopilo v življenje lansko leto v Pragi in ima že I. in II. letnik. V decembru prošlega leta se je osnovala organizacija češke krščansko-socialne mladine. Svojo pozornost bo posvetila predvsem študijuči mestni mladini, ker na deželi obstoja že dve leti taka organizacija in šteje že 8888 članov.

V zadnjem času se je pojavilo teženje po stanovski združitvi tudi v ženskih vrstah. Na Moravskem so pravila za žensko organizacijo že predložena vladi, na Češkem pa je razposlala »Zemska rada českých katolíků« na vsa ženska društva oklic, v katerem pozivlja vse češko ženstvo k skupni koncentraciji.

M i h a t o v.

Evharistični svetovni kongres v Madridu se je vršil letos med 25. in 29. junijem. Zanimanje za kongres je bilo vsestransko. Predsedstvo shoda je vodil kardinal in nadškof v Toledo, Aguirre y García. Kralj in Kraljica sta izrazila pripravljavnemu komiteju zadovoljstvo nad tem, da se vrši kongres v španski stolici, in sta tudi sprejela častno predsedstvo. Program je vseboval novejšje cerkvene določbe papeža Pija X., zlasti določbe o pogostejšem sv. obhajilu in prvoobhajancih. Na dan sklepa, na praznik sv. Petra in Pavla, je bila pontifikalna maša pod prostim nebom; popoldne se je vršila javna procesija, ki se je je udeležila tudi kraljevska dvojica. Dan po kongresu je bil izlet v Toledo, združen z obiskom katedrale, v kateri se je vršila slovesna sv. maša po mozarabskem obredu. V soboto so obiskali Escorial in obhajali celonočno češčenje Najsvetejšega v kapeli tega znamenitega stavbnega spomenika.

Mihatov.

Rastislav:

Dolenjska zgodba.

Stari Gornik je izročal.

„Čemu pa že ‚daješ čez?‘“ so ga izpraševali.

„Kaj pa hočem, človek se ne more zmeraj ubijati z gospodarstvom! Fant pa itak težko čaka!“

„Kaj si boš pa izgovoril?“

Dobro se je zdelo možu, da se sosedje zanimajo, parkrat je potegnil iz svoje pipe in važno pljunil vstran.

„Nič posebnega, toliko da bom prijetno živel: kôt, da se bom imel kam brez skrbi vستي, in vinograd. Vinograda ne pustim tujim rokam. Že rajni oče — Bog jim daj dobro! — so mi rekli na smrtni postelji: ‚Anton, poslušaj, kaj ti povem! Za vinograd skrbi, ne daj ga nikdar iz rok; zanašaj se nase, ne na druge. Če vse v némar pustiš, le vinograda nikar!‘ Tako so dejali oče in jaz sem jih ubogal. Prišla bo ‚mlada‘ k hiši, sčasoma še kak majhen kričač, jaz bom pa takole, kakor peto kolo pri vozu; bom vsaj lahko šel v zidanico!“

„Imaš prav, Gornik! Mlajši svet se ne razume na vinograde!“

‚Vinograd‘ je bil majhen kos zemlje, četrt ure oddaljen od vasi, tako majhen, da bi na njem človek komaj kozolec prevrnil. A Gornik je bil navezan nanj z dušo in telesom; saj je bil Dolenjec.

In Gornik je izročil. Sin se je oženil in pripeljal na dom lepo, mlado ženo.

Gorniku kar ni bilo obstanka doma; videl je drugo roko, drugo gospodarstvo v hiši, spoznal, da je pravzaprav odveč: zato ga ni držalo doma. Z bisago čez ramo, s palico v roki si ga slednji dan videl romati v vinograd.

Trte je večinoma iznova nakolil in privezal, akoravno se je poletje nagibalo. Je pa tudi lepo kazalo! Na trti so viseli težki grozdi.

Če so se zbirali na nebu sivi oblaki in oznanjali hudo uro, je Gornik stal pred zidanico ter s skrbnim očesom motril nebo: ‚Prizanesi nam!‘ In če je nevihta odšla brez hudih posledic je olajšanega srca vzdihnil: ‚Hvala Bogu! — —

Zapel je čriček, grozdje se je jelo barvati. Smehlaj na ustnicah, blaženost v srcu je hodil Gornik dannadan po vinogradu.

Trgatev! Gorniku se je topilo staro srce, ko je trgal težke grozde in jih svečano polagal v brento. Vsakomur, ki ga je hotel poslušati, je pripovedoval o trgatevi.

Gornik se je v vinogradu pomladil.

„He, he,“ se je smehljal, „še fantovat bom šel.“

In prišel je sv. Martin — Dolenjcu velik praznik. Stari Gornik je povabil soseda Krivca in šla sta v vinograd ‚vino krstiti‘. Bila sta vesela.

„He, he,“ se je smejal Gornik, „kako človeka takale božja kapljica poživi! Že večkrat sem dejal samprisebi, da bo čas iti počivat na božji vrt. He, he, pa ne bomo še šli, ne bomo šli! Kaj praviš, Krivec, kaj bi jaz zdajle napravil, če bi prišla tetka smrt in bi rekla: ‚Hej, stari Gornik, čas je! Dolgo si ga pil, z menoj!‘ Kaj misliš, kaj bi napravil? Ponudil bi ji kozarček vina, pa bi dejal: ‚Ná, ti dobra tetka smrt, ná, pij, pa pridi drugikrat, ko ne bo vina!‘ In bi pila in bi šla.“

In možaka, sta zapela tisto:

„Zahvalimo vsi Boga,
ker nam sladko vince dá!“

* * *

Prišlo je drugo leto.

Gornik je kopal, cepil, kolil, privezoval: vse sam. Zjutraj je s polno bisago odšel od doma, zvečer prišel utrujen zopet domov.

„Pa bi koga najel,“ so svetovali prijatelji, „star si, star!“

„He, he,“ se je smehljajal Gornik zadovoljno, „nekaj mi je početi; saj je delo tudi prijetno. E plačane roke store samo napol; že rajni oče so mi dejali, ko so umirali: ‚Anton, ne zanašaj se na druge, in res je najbolje tako.“

In zopet je lepo kazalo; vse je zazelenelo, zacvetelo. Napravile so se drobne jagode in te so se debelile.

„Bomo imeli vince, bomo, ako Bog dá,“ si je dejal Gornik izprehajajoč se po svojem vinogradu.

In ni se kesal, da je toliko delal, saj je lepo kazalo.

Nekega poletnega popoldne pa so se pripodili temni oblaki, zabliskalo se je in zagrmelo. Gornik je stal pred zidanico naprostem in s strahom čakal, kaj bo. In vliil se je hud dež, a Gornik ga ni čutil, njemu so bile v mislih trte; kmalu je bil ves premočen.

Vsula se je toča, Gornik se ni zmenil zanjo, čeprav ga je bila po glavi, rokah, ramah. Trte, trte! Bog se usmili, kaj bo!

Toča je pritiskala, Gornika je zaskelilo na roki; ves premočen je stopil v zidanico in zrl skoz okno. Videl je, kako je padala toča po listih, grozdih, mladikah. Zdelo se mu je, da pade vsaka toča na njegovo srce in zaseka globoko rano. Želel je, naj bi vsa toča, ki ima pasti na trte, padla nanj: rad bi trpel.

Vinograd je bil popolnoma uničen.

Tisti dan je Gornik komaj prilezel domov, zeblo ga je. Drugi dan je s težavo vstal, v prsih ga je tiščalo, pokašljeval je. In vendar se je zdajinzdaj vlekel v vinograd gledat, ali ni morda vnovič ozelenelo, toda nič, nič!

„Tega ne prestanem,“ je govoril Gornik.

In res, tja proti sv. Martinu ga je vrglo na posteljo; vsakdo je vedel, da ne bo več vstal iz nje.

„Rad umrjem,“ je dejal Gornik, „rad, saj ni več vinograda. Kaj bi pa počel brez tega na tem božjem svetu!“

In prišla je tetka smrt, Gornik ni imel svojega vina, da bi ji ga ponudil, in pobrala ga je.

„Prehladil se je,“ so govorili eni, a drugi so pristavljali:

„Toča je pobila oba: Gornika in vinograd.“

Bilo je o sv. Martinu.

Dr. Zvonko:

Antonio Fogazzaro.

(Konec.)

Pesnik je bil Fogazzaro, toda ne pesnik verza. Zato njegove pesniške zbirke niti od daleč ne dosega jo Fogazzara — romanopisca, kljub temu da je ostal pesnik tudi tedaj, ko je pisal kot filozof, kot teolog.

Vse njegove romane oživlja konstanten dualizem, njegovi junaki boré vedno dvojni psihološki boj. Prvi element, ljubezen, je stalen v vseh spisih, drugi problem je različen v različnih življenjskih dobah pisateljevih.

V svoji mladosti se je mnogo zanimal za spiritualizem; kaj čuda, če se tedaj prvi njegov roman *Malombra* (1881) bavi s preeksistenco duš. Temu psihološkemu problemu nadomesti v *Daniele Cortis* (1885) politiko; toda drugi — stalni — element, ljubezen, sili tu že nekam navzdol... Sentimentalist se vrača za hip v *Mistero del Poeta* (1888), a ne stalno; že v letu 1896. stopa na plan, v roki bakljo najvitalnejše idealnosti — religioznega problema. Kamor si ni upal noben drug pisatelj romana, stopil je pogumno Fogazzaro in v svojem *Piccolo mondo antico* odkril neprecenljivo bogastvo, ki ga vera nudi srcu in razumu v vseh, tudi najtežjih prilikah življenja. Poleg ljubezni preveva to delo najblažji verski in domoljubni čut; v umetniškem oziru pa je to delo višek Fogazzarove genijalnosti in sile. S tem romanom je stopil Fogazzaro med nesmrtné »velikane« italijanske literature: v tem so si skoro vsi kritiki jedini.

Fogazzaru je vedno manjkalo metodike in logike v proučevanju življenjskih problemov. Učenik v umetnosti, podlegel je v poznejših delih kot filozof. Postal je sanjač, sanjal je tudi tam, kjer je že vse pozitivno in dognano, sanjal o novih idealih vere in Cerkve; drsal je med racionalizmom in panteizmom, kaj čuda, če mu je — lajku v teologiji — hudo spodrsnilo.

Njegova pot je v tem oziru — žal — le navzdol. *Piccolo mondo moderno* (1901), *Santo* (1905), *Leila* (1911) so produkti te dobe. Ljubezenski činitelj se ponižuje na vedno bolj spolzka tla, omahuje prav na robu prepada. Humor, svež in neprisiljen v »starem svetu«, izzveni tu medel in nenaraven. Tudi oblika mu postane ohlapna in zanemarjena. Religiozen čut, tako trezen in krepilen v »Mondo antico«, postane ekscentričen in vizionaren v »modernem svetu«, uporen in predrzen v »Svetniku«.

O »Leili« so se čula zelo različna, tudi povsem nasprotna mnenja. Nekaterim je neodkritosrčen tudi tu, njegova retraktacija religioznega naziranja jim je nezadostna, le polovična. Z leve pa mu očitajo nedoslednost, malodušnost, izdajstvo, posebno modernisti, nekdanji goreči častilci, so mu gorki. — Kaj naj si mislimo o »Leili«?

Ko je Fogazzaro v zadnjih letih uvidel polom svojih idealov, je to odkrito in jasno priznal. Zavedel se je, da zagovarja propadu obsojeno naziranje in tendenco; spoznal je, da mu ni več dovoljeno ljubimkovati z lastnim okusom in domnevo — pred pozitivnimi dejstvi; hotel je konečno rešiti vsaj dobroto svojih namenov: to hoče povedati v svoji »Leili«.

Poleg romanov je spisal tudi več novel v zbirkah *Fedele ed altri racconti* (1887), *Racconti brevi* (1894) in *Idillii spezzati* (1902), iz katerih veje še vsa toplota in moč Fogazzarove umetnosti.

V svojem življenju je mnogo čital, poglobljajal pa svojih študij ni nikdar. Zato so vzbudili ostali njegovi spisi *Ascensioni umane* (1899), *Discorsi* (1898), *Minime* (1900) le trenutno pozornost, danes so

pa skoro docela pozabljeni. V njih ad occasionem razmotriva nekaj sodobnih znanstvenih vprašanj; tako n. pr. s čudovito gotovostjo spravlja v soglasje evolucijsko podmeno s katoliško dogmo o izvoru človeka. Ena Fogazzarovih slabosti je pač ta, da ni mogel nikdar zatajiti svojega pesniškega vzleta, in naj je obdelaval še tako resna in pereča vprašanja.

* * *

Italija je izgubila enega svojih največjih pisateljev. Kot človek je bil poosebljena dobrotu in rahločutnost; v srcu blag, je imel vsekdar v svojih delih čist in dober namen, dvojnosti ni poznal. Mojster v umetnosti, bil bi se lahko dvignil neprimerno višje, upropastila ga je zgrešena, pretirana tendenca koncilijantnosti. Zato se veren čitatelj njegovih spisov ne more ubraniti odkriti žalosti in bolesti, da je tako plemenit in zmožen duh tako daleč zablodil.

R. Bratina:

Kmetova molitev.

Bože mili! ... Polja sveta že so razorana,
s pesmijo nad njimi se škrjanček vzpenja
in veselo poje: orji, orji, orji ...
Mlada njiva vsa je posejana,
sniva seme v njej, kot biser v morji —
daj nam, Oče večni, daj življenja ...

Vzvalovi, razburi naj se morje,
bisere naj splahne vse na dan,
zemlja izpuhti naj zlato klasje,
da šumel, šumel bo breg prostran ...

Daj nam dežja, ljubi svetec Juri,
naj potegne mehko južni veter,
daj nam solnca potlej, sveti Peter,
varuj polja naša v hudi uri ...

Sprejmi, Sveti, te pobožne prošnje,
kličemo iz srca Tebi vdani,
ne pozabi še obilne košnje —
ali večjo daj nam nego lani ...

R. Bratina:

Gdč. V. L. †.

Nikjer te ni ...
O pač, prav tiho s sanjami
v večerih bajnih prideš
z razpletenimi lasmi
črez bela ramena
in v valujočem morju se
potaplja venec belih rož,
prelesnih belih rož ...

A to je sanja ...
in tebe ni. Umrla si,

prav tiho, mirno,
ko pesem lepa,
ki trepeče v poljeh
ko sladka roža
v poljani, kopajoči
se v hladni rosi
in v svetem snu,
izdihnili si, ko golobček,
ko siva grlica
v jeseni mrzli, koprneča
pomladi jasne ...

Jože Lovrenčič:

Epistola domovini.

O domovina, dobra naša mati,
v idealizmu, deca tvoja, smo veliki,
za svete vzore voljni mučeniki —
zato se za bodočnost ti ni treba bati!

Veruj, pripeljemo te k dobi zlati,
kjer dvigali se bodo spomeniki
in vanje bodo izklesani liki,
v katerih mogel vsakdo bo spoznati

mladino, ki je s križem šla na delo
in so ji moč dehtele rože truda,
in ko je vrgla v temo neveselo

žarečo bakljo — so vzcvetela čuda:
v triumfu solnce vere je vžžarelo
in dan svoj videla je rodna gruda.

Jože Lovrenčič:

Iz cikla „Anniversario“.

Ugasnile so v tiho noč zavese
in steze v parku so se izživele,
le tiha serenada Filomele
se v molu še glasi in jo ciprese

poslušajo ponosno kot princeze,
ki trubadurju so srce razvnele,
da v strune je priklical sanje smeje
do drage, naj vsaj nanj ozre se.

Drugače mir. Ne — tam kjer krvavi
iz zemlje rožni grm, objeta
sta v sanjah dva in eden govori:

O sladka ljubica, o Antonietta,
z menoj spomin bo lepih dni
in grenka misel, kak bežijo leta! . . .

* * *

Ko žarki lomijo se v vodometu
v sedmerih barvah, slišim njih refren,
zvoneč kakor opojen spev sirene,
ki so na morju zbrale se k baletu:

Ljubezen src je svetlo solnce svetu
in dokler žarko njen žari plamen,
ni sreča samo kratek, slaček sen —
smehlja se in dehti v najlepšem cvetu! —

da jaz, ki po samotni poti grem
in sam ne vem, kako, kedaj
v razpoloženju hrepenenja mrem

po sceni, ki nekoč jo videl maj,
visoki pesmi barv verjeti smem,
v življenju že doživel svoj sem raj.

Alojzij Remec:

Svidenja.

1.

Še polna je duša bridkosti tujine,
še nosi nje krute, ponosne sijaje —
in čuj —: zdaj prvi pozdrav domovine
dotaknil se skrivno srca je.

Gozdovi molčijo,
nad njimi ležijo
mrakovi večera tihotnega.
In kjer izpod temnih, težkih se vej
razbegavajo njive prek polja samotnega,
te kliče cesta naprej, naprej,
tja do sela tihega, belega,
ki so tisočkrat misli objele ga
v bridkosti domotožja . . .

Zavriskaj, fant, in duša ti bo ložja
in ne bo čutila več bolečin,
vse odšumijo v temačnost ravnin
z bežečim vlakom, ki vrgel te je iz daljin. --

2.

Po cesti grem sam,
Tam daleč luč se svetlika,
kot da je pala zvezda velika,
blesteča, med temo koč
skoz trepetajočo noč . . .
Pa vem — ljubezen jo je prižgala,
pogrnjena tam je miza bela
in mati tam name čaka.
In vem, da me bo vesela,
in vem, da radosti zaplaka,
ko mi bo roko podala.

3.

Tam zunaj mesečina
tenčico svetlo prede,
iz vrta s cvetne grede
puhti vonj rožmarina.

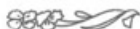
In sveža pesem v dalji,
vod, vetra šepetanje —
in v duši tiste sanje,
ki dom jih spet je dal ji.

Pokojno s slik me starih
s sten gledajo svetniki,
vsi kmečki, priprošnjiki
in sveti angel varuh . . .

4.

Res — kdo te je dal? Li steze so te pripeljale
odtam, kjer jutro se mlado rodi,
li so vzcvetela ti lica med rožami,
devojka, ki zjutraj iz rose so vstale?

Pozdravljena mi! . . . In pridi odkoderkoli —
tako čist in blag je tvoj pogled,
da mrtev od njega oživel bi cvet
in bi ozdravil vse rane in boli.

Jože Lovrenčič:

Poletna romanca.

V kraljestvo azurja, v nasičeni vzduh,
prikradel oblak se je — črn potepuh —
in vpri svoje temno oko
na zemljó,
kjer dremalo tiho pri selu je selo,
na polje, ki pelo
je zlato, veselo pesem pšenice,
na radostne nade vinske gorice
in razširil se je, kot da v njem je testo
zlokobne, uporne misli zavrelo.

In je spregovoril.
Besede, ki z njimi je dvoril:
— O sela, o polja, o vinske gorice,
pogled na vas, že se razvname mi lice,
ker vaših lepot se mi hoče!

Jug me je rodil in učil me manir.
Kjerkoli se vstavim, sem kavalir.
Konfetov v dokaz? — Tukaj vam toče!

Še mojih poljubov? O to so ognjeni,
Kedor jih okusi, smrt z njimi priženi! —

Tako je govoril in dvoril i — vriskal,
sul točo in zraven poljube pritiskal.
Ko bilo mu dosti, v slovo se lepoti
je zakrohotal in dalje visoke šel poti.

Dolenjčev Cene:

Pesem o žanjici.

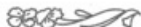
Pa žanje žanjica
rumeno pšenico
na njivi šumeči,
oj žanje.

In pesmico poje
žanjičica mlada
o polju rumenem,
o pevcu škrjancu,
o detetu rožnem,
o detetu modrih oči.

Ob njivi šumeči
pa v zibelki rožni
sred pisanih rožic
se dete smehlja

in mamko poslušá
in petje škrjancá
pa z rdečim se makom igra.

Potihem, počasi
približa se mamka
z žarečimi lici
nasmaje se sladko,
po ličecih rožnih
poboža, pogladi
nedolžnega angelčka.
Krog usten zaziblje
se detetu rajski nasmeh,
nebeški zasveti se sij
mu v modrih očeh.

Jablanko:

To je tako!

„Ej, zlato jutro, jaz tako te ljubim,
kot ljubil nisem žive dni nikdar,
ukral bi dnevu te, da sem vihar,
tako pa k njemu grem in te zasnumim.

Za tvoj zaročni prstan vse zarubim
in grem k zlatarju: Evo, tu denar!
Zaukam ves vesel . . . Kaj svet mi mar!
Za té, kraljica moja, vse naj zgubim.“

Bil snubec z zvezdami je posejan
večer; z glavo je majal beli dan:
„Hm, zlato jutro še je premlado,

a ker si mi po volji, zet, naj bo.“
„Ho, ho!“ smejal se v žitu mak na moč,
„med njima vedno straži teta noč!“

Delin Rusjanov. — Če se boste razvili v eno ali drugo smer, tega se ne more opaziti in definitivno določiti kar v par mesecih; proces gre navadno počasi pa sigurno proti svojemu cilju. Ugajalo mi je »Motto«, »Odločen korak« in »V drevoredu«, — zadnje predvsem zato, ker vem, kateri drevored Vam je bil pred očmi; drugim mogoče ne bo toliko ugajalo. — Ostale pesmi so preneokretno izpeljane. »Motto« in »Odločen korak« bom priporočil za tisk. Na svidenje ob priliki!

Rušinov. — V tem, kar ste nam sedaj poslali, Vam ne morem odreči originalnosti. — »Slika« je dobra, samo tista samohvala na koncu, kot bi samo Vi v beraču videli človeka in drug noben, — tisto malo moti. — »Nesrečen umetnik« je ponesrečeno, Rusjan in Vi... on v letalnem stroju, Vi na kolesu, da demonstrirate ljubici svojo spretnost. Ta primera mi ne ugaja. — »Žalostno humoresko« priporočim v natisk. — Vaše pesmi so uprav ženijalne, tako da Vas komaj dohajamo v mislih. Cekinčki in zlato in veselje, — to Vam je neprestano v mislih; posebno prve dve stvari poetje tako malo znajo ceniti. Priporočil bom urednikovi naklonjenosti »Ciganček in sanje« in zadnjo »Pesem«. Drugo mi je napravilo kolikor-toliko zabave, ne pa pravega umetniškega užitka. Vaš razvoj me zanima!

N. S. t. — Hvala za doposlano; bomo polagoma vse priobčili izvzen treh pesmic »Adriji«, »Želja« in »Jutro v gozdu«; te tri se nam ne zde dovolj izrazite in izdelane. Čisto zatrdno sem bil prepričan, da se vidimo saj v Ljubljani, ker Vas osebno nisem mogel obiskati, kot sem Vam pisal. Glejte — in z našim sestankom se je sedaj tako sprebrnilo, — kot nismo pričakovali. Sem radoveden, kdaj zadenemo skupaj. Jaz se poslavljam sedaj od »Zore« in od Vas vseh mladih, — pa se drugod v življenju snidemo. Živeli — »Zore« ne pozabite!

Zvonimir. — Iskrena hvala za oboje; pisano je deloma s pravo cankarjansko maniro. Jezik zelo lep. »Slika« se semintja nekoliko ponavlja, — na to drugič pazite; vkljub temu bomo z veseljem priobčili. »Sinica« je zelo lepo; ob prvi priliki jo zagledate v »Zori«. Za Vaše pesmi se ne morem

preveč ogreti, pač zato, ker ste v prozi premočni in pri verzih zato postane izbiričen. Držite se proze, zdi se mi, da je tu Vaša prihodnost. Vi lahko še postanete velik umetnik slovenski, — toda vse je v Vaših rokah; zdi se mi, da ste le — pod vplivom naših »Ocen« morebiti — krenili na drugo boljšo pot; Vi se menda povračate? Če je to res, potem Vas čaka lepša prihodnost kot Vašo tužno »Senico«! Iskreno pozdravljeni! Pa »Zore« ne pozabite!

V j a t k o. — Vse je prav, kot ste napisali v pismu in tudi Vaša skromnost mi ugaja. Vaše pesmice se mi zde kot spominjska znamenja, ki jih postavlja naše ljudstvo na kraju kake nesreče. Malo je barv na teh narodnih umetninah, na teh slikah, — zmešane so naivno primitivno, poteze so določne in ostre, brez mehkih prehodov... To je naša kmetiška umetnost in po načelih te naivno prirčne narodne umetnosti je napisano tudi Vaše »Jutro« in druge Vaše pesmice. — Lahko še pošiljate, da vidimo, kako se boste razvili in če bo kaj iz Vaše poezije. S primernimi nasveti smo Vam prav radi na razpolago! Na svidenje!

I z o v S l e j k o. — Škoda, da niste pesmi bolj opilili, pa bi jo bili morebiti lahko priobčili v listu. Pesem ima nekaj oguja in mlade moči v sebi, zato naj sledi na tem mestu:

Zbuja za goro zlata se zarja . . .

Zbuja za goro zlata se zarja,
Zarja, znaneča lepše nam dni.
V boju težavnem, sredi viharja
sprejmi, domovje, mlade moči.

Up na bodočnost jasno, — sovragi
strti, — da v srcu spet se zbudi,
vodi naj v boju h končni nas zinagi —
Zarja nad goro lepša rdi . . .

Zadnja kitica je nekoliko zavita, konštrukcija je nejasna in to pesmi škoduje! Drugič bolj pazite in bolj pilite. Lepo pozdravljam!

D o r a n D o r a n o v. — Pesmi po ideji kažejo vpliv Gregorčičev, n. pr.: »V morje odveslak« — »Naš čolnič otmimo«. — »Glas mi daj močan« imamo že v več boljših variantah v slovenski literaturi. Vendar v obmejnih krajih je dobro, če se te strune vedno ubirajo, če se budi narodu samozavest, ponos in žilavost in odločnost. Ne sme se pa vedno na isti način. Vi pišete:

Draga Vila pevška,
glas mi daj močan,
da ga daleč čuti
bo čez hrib in plan!

Da budil bo brate, rodne brate speče, da jih bo navdušil up bodoče sreče!	Potlej, oj potlej bo Slava — že krepostna — močna in vsa srečna, čila in mladostna!
--	--

Dobro, nimam nič proti temu, če vztrajate v tej smeri. Prebudajte naše obmejno ljudstvo k domovinski ljubezni, k razumevanju za prihodnje cilje, k narodni disciplini. Toda, prišli so drugi časi — in zato se bodo morale Vaše besede že drugače glasiti, kot so se pa glasile pesmi naših bivših prvoboriteljev... Ne bomo preveč opevali mistične matere Slave — popolnoma izključili je seveda tudi ne bomo! — ampak Vilo z Velebita: to se pravi, da ne bomo plavali v neki navdušeni vse-slovenski solidarnosti, ampak da bomo predvsem bratom preko Sotle in

ob Adriji podali bratsko roko in pobratimsko pomoč. Opevali smo dosedaj naše gore in reke, — sedaj pa bo treba opevati sinjo Adrijo, slovaško morje, — da se naše ljudstvo, zavedajoč se svoje prihodnosti, v neodoljivem hrepenenju v vedno večjih množicah razlije nad te prelepe obale s prastaro kulturo in zabogati in postane srečno... In še marsikaj homo opevali v drugih, močnejših akordih, kot pa naši predniki, — kajti mi stojimo v drugih razmerah pred velikimi dogodki... Toda priti morajo pravi umetniki!

Stojan B. — »Vseh vernih duš dan« in problem vstajenja od mrtvih sta v ozki medsebojni zvezi; to veliko idejo nesmrtnosti duše ste hoteli tudi Vi opevati, — a se Vam ni sponeslo; kar delate, je samo suho navajanje faktov, brez vsake strasti, brez poleta. Tudi »Jetnikova tožba« mi zaradi neharmonične razpredelbe ni kaj posebno ugajala. Kolikortoliko posrečena je pesem »Hrepenenje« in jo ob priliki morebiti priobčimo. — Lepo se Vam je posrečila pesem »Naš čoln je Krist« in jo ob prvi priliki objavimo. — Pri izbiranju predmetov je treba biti izbirčen, — kajti vse ni pripravno. Zdravo in na svidenje!

Silvenko. — Pesmi so napravile name zelo slab vtis. Oblika je pogrešena, — idealno tudi ni nič posebnega, tako da je velik križ z Vami. Zdi se mi, da ste se precej silili s svojimi verzi. Če ravno čutite notranjo potrebo, nam lahko še kaj pošljete; seveda boljše mora biti, kajti to ni za nič!

I. P. — »Mati« je pisana precej neokretno, jezik in konstrukcija stavkov so semintja zelo nenavadne in nerodne, — kompozicija je zelo ponižna. Pomislite na Meška, kako je on opisal materino smrt! Seveda, pisali ste z ljubeznijo in z res toplim čustvom, ki kolikortoliko ogreje. Take stvari, če so seveda dosti opiljene in skrbno izdelane, sprejema rad tudi »Vrtec«. Pa na svidenje!

Drago Dragovič. — Kot umetniku Vam ne moremo dati posebnega obodčila. Vaša »Tolažba« je brez vsakega razvoja, dejanje vsakdanje, pripovedovanje napravi vtis kot bi bilo prisiljeno. In potem slovnične napake: ... »Jakop, — se odmeva, — z poštovanjem, — prebižališče, — z pomilovalnim«... itd. Vaša črtica se konča s sledečim, zelo komičnim stavkom: »Vesel steče domov, četudi je star in ga ne morejo nesti stare noge«... — Pesem »Zanjka« ima iste hibe kot Vaša črtica, — zato zaenkrat ni nič. — Upam, da sva kljub temu prijatelja, če tudi sem Vam naravnost povedal svoje mnenje.

Aifa. — Pesmi, kot so zadnje od Jablanka, Timoške in tudi Izzor Etrana, so popolnoma zrele za javnost. Veliko energije je v Vas. Pesmi, literarna razmotrivanja, zelo lepe slike, krepka zavedna kritika. — »Pravljica o sedanjem času« in »Domovina, domovina...« to so biseri te zbirke. Tudi druge stvari so dobre.

J. M a z o v e c.